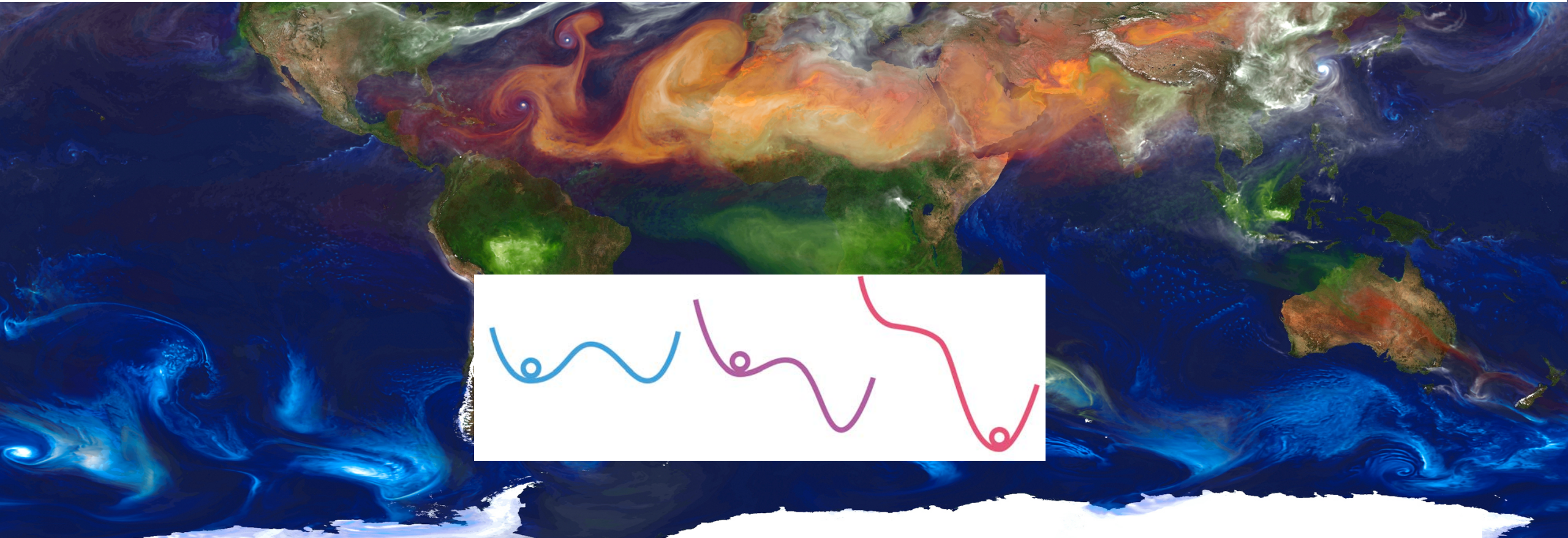
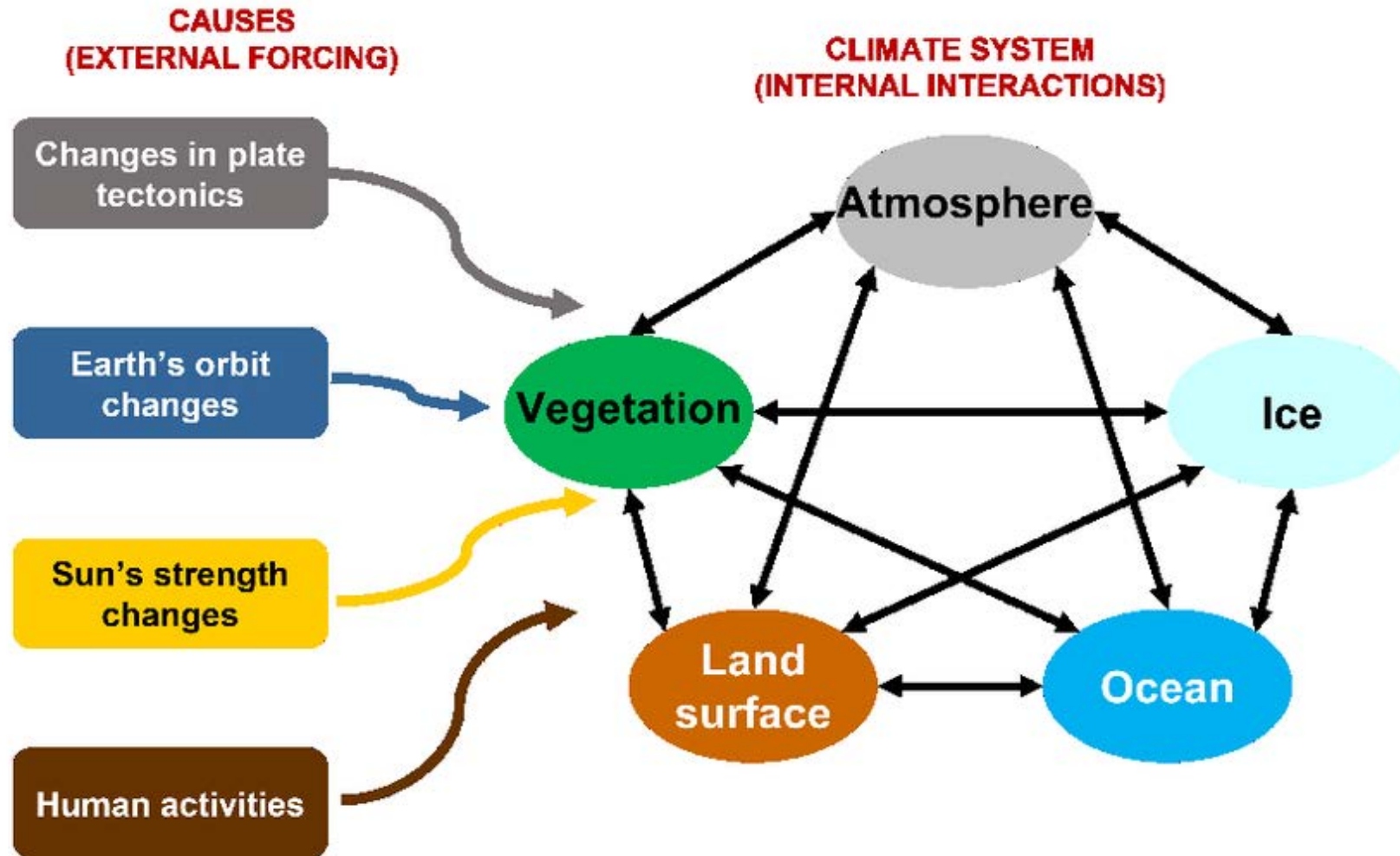

Kantelpunten in het Klimaatsysteem

Henk Dijkstra, IMAU & CCSS
Departement Natuurkunde,
Universiteit Utrecht

Klimaatsysteem

Complex systeem: Multischaal interacties tussen processen in verschillende componenten met emergent gedrag

Observaties

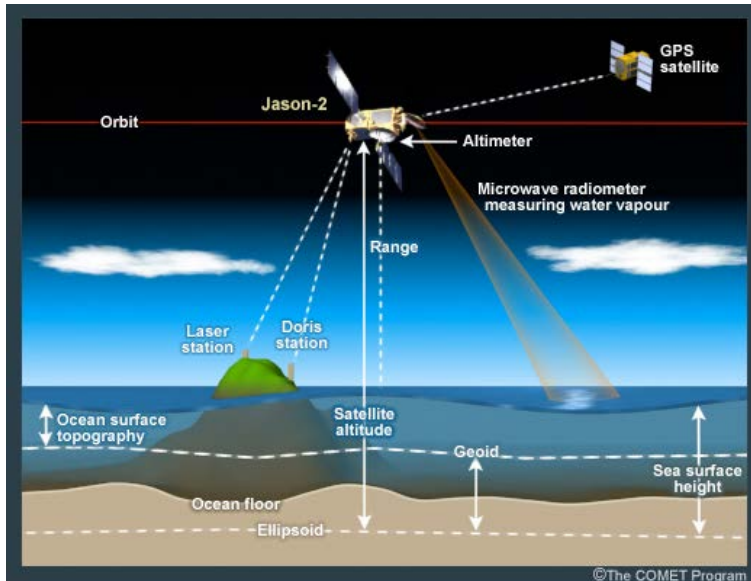
Instrumentele data

(In situ: ~ 1880 -)

(Remote: 1982 -)

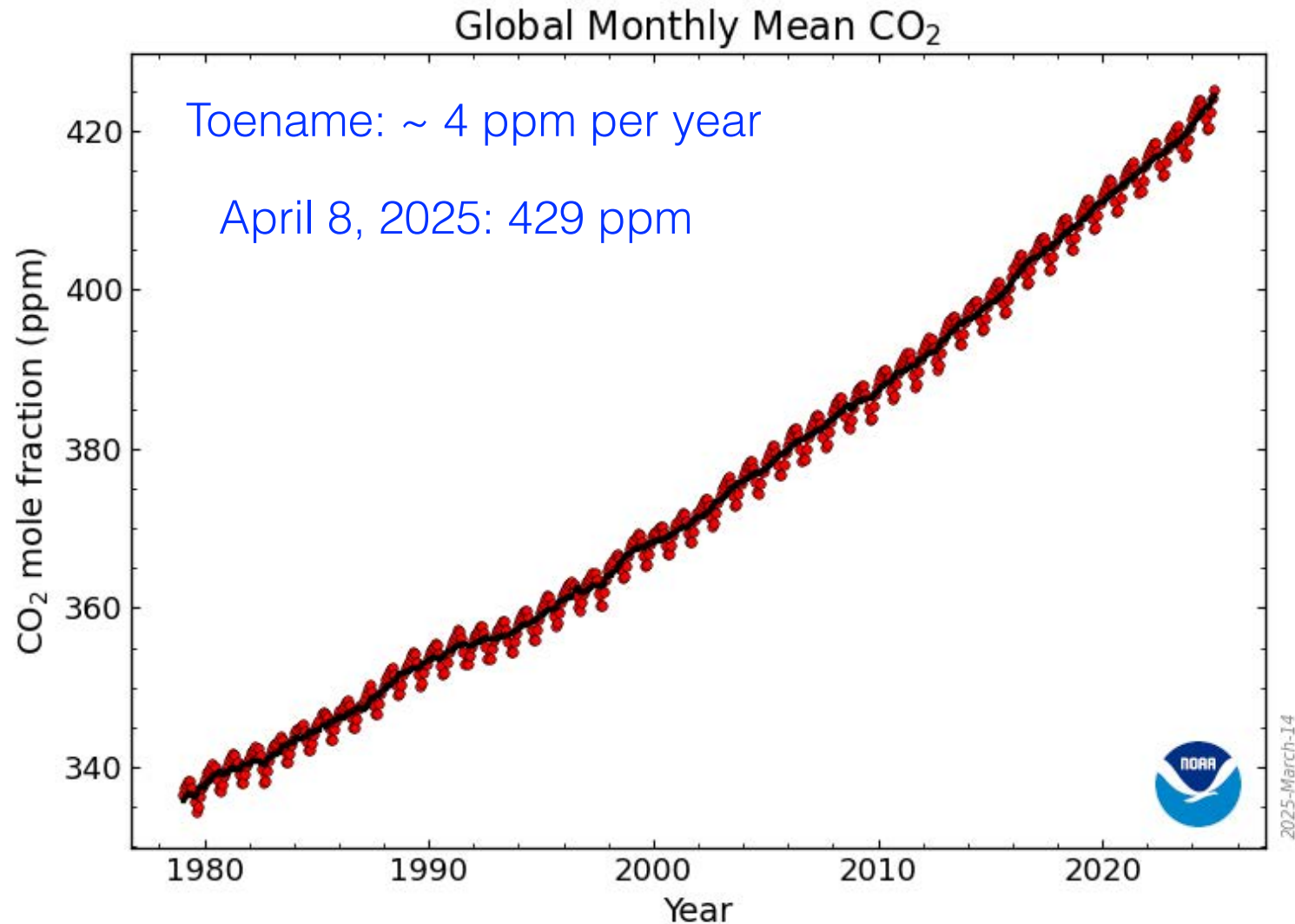

Proxy data
(geologisch verleden)

Zeer beperkte dataset voor de falsificatie van hypothesen/theorieën

Veranderingen in atmosferisch CO₂

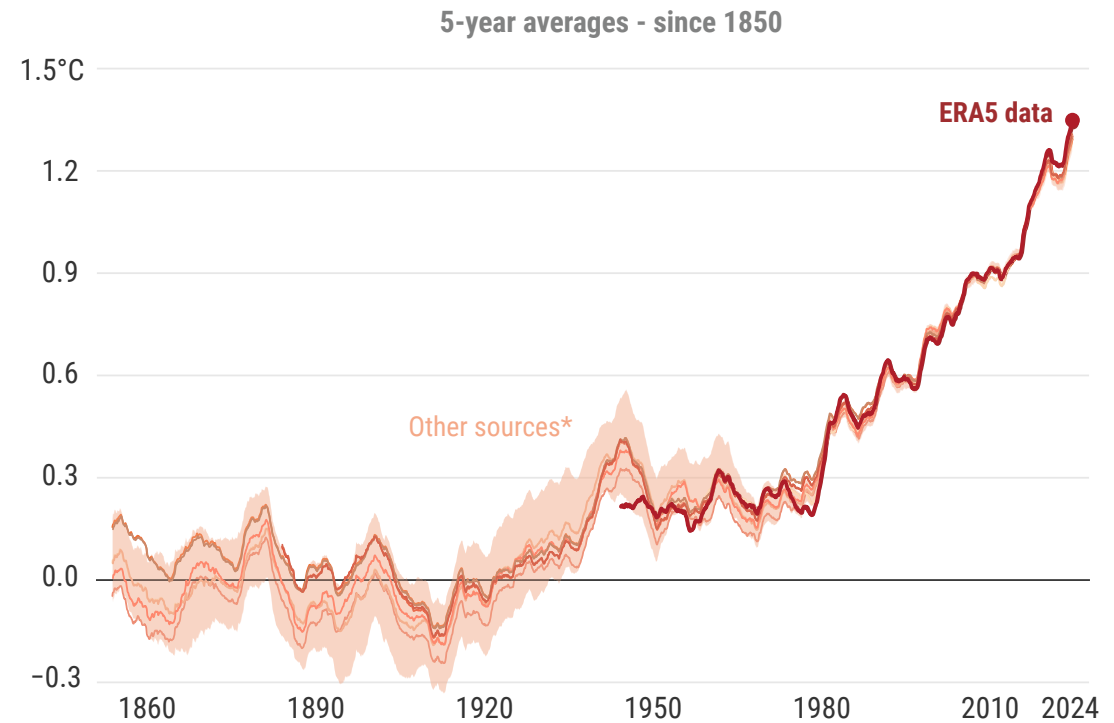
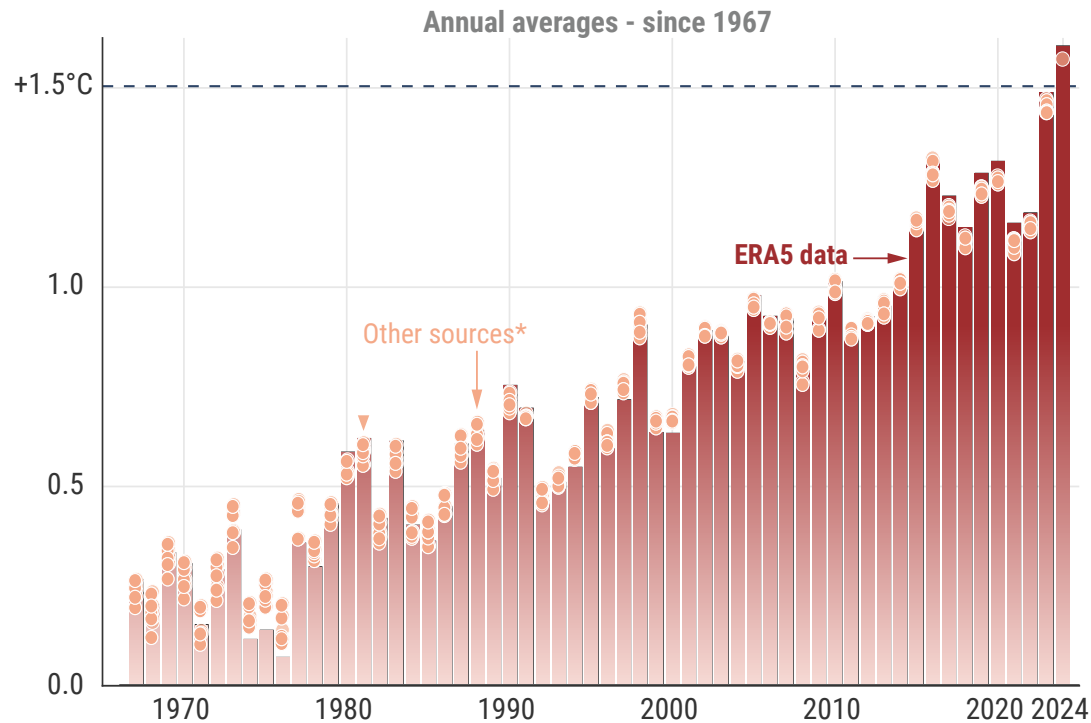

Veranderingen in gemiddelde oppervlakte temperatuur

Global surface temperature increase above pre-industrial

Reference period: pre-industrial (1850–1900) • Credit: C3S/ECMWF

*Other sources include JRA-3Q, GISTEMPv4, NOAA GlobalTempv6, Berkeley Earth and the HadCRUT5 ensemble mean. Shading shows the range of the HadCRUT5 ensemble.

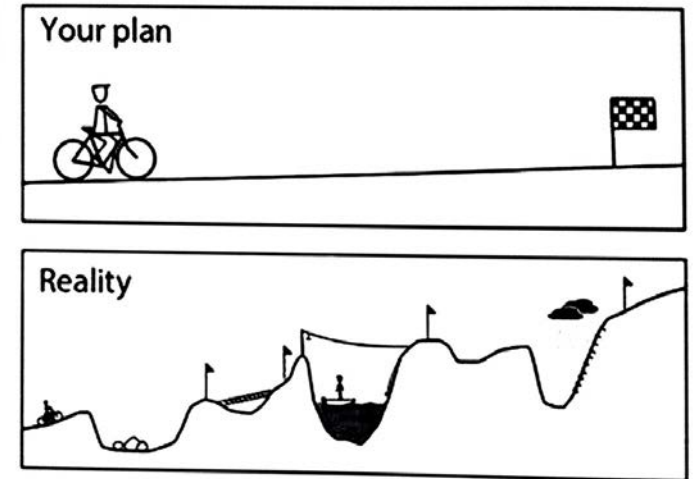

PROGRAMME OF
THE EUROPEAN UNION

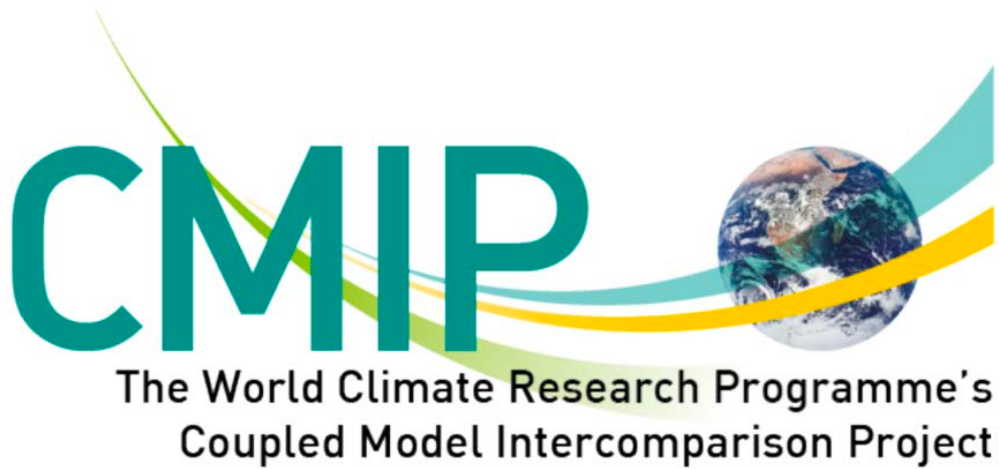

Centrale vragen

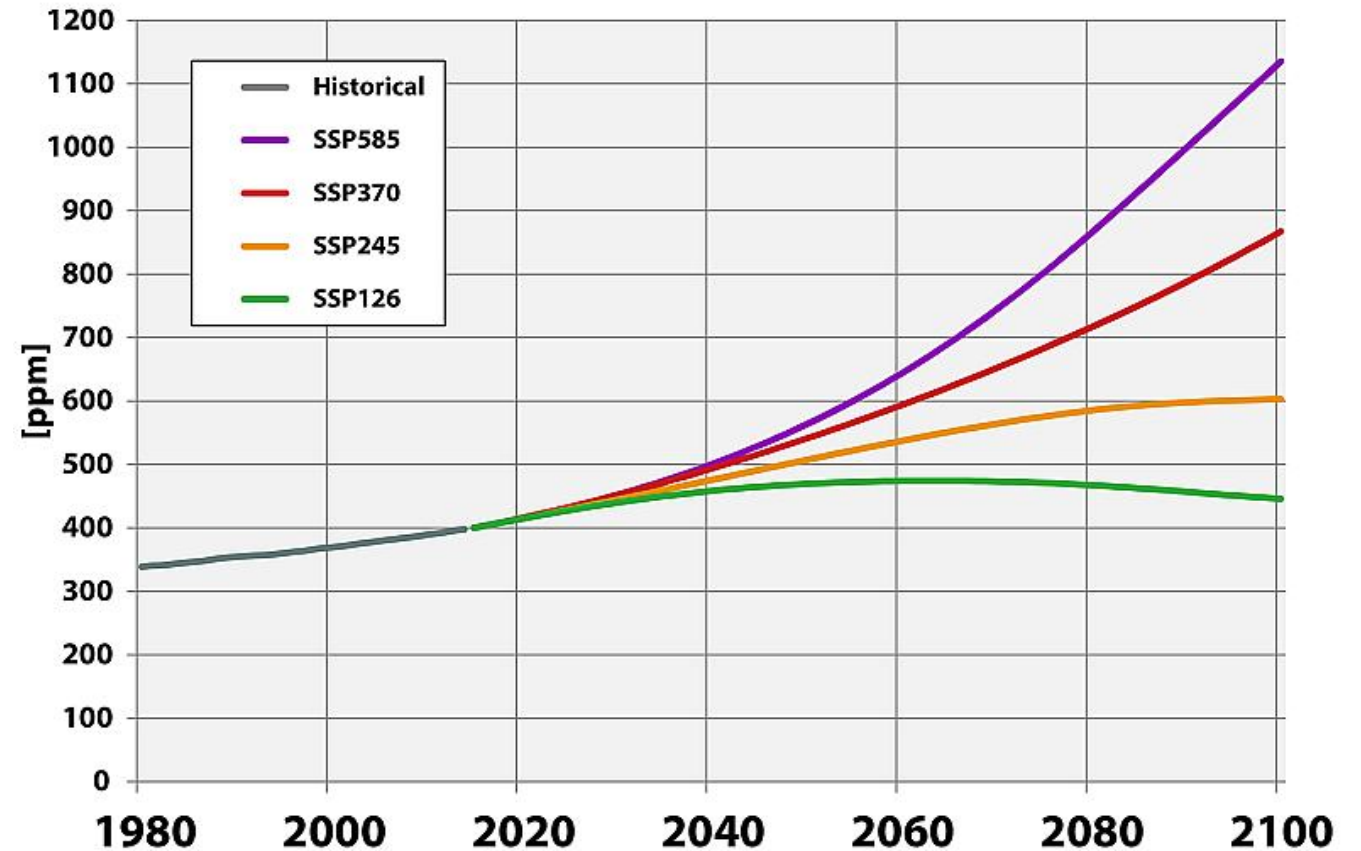
1. Hoe warm wordt het 2100 (en daarna)?
2. Zijn de veranderingen geleidelijk of abrupt ('bumpy')?

Toekomstige Klimaatverandering

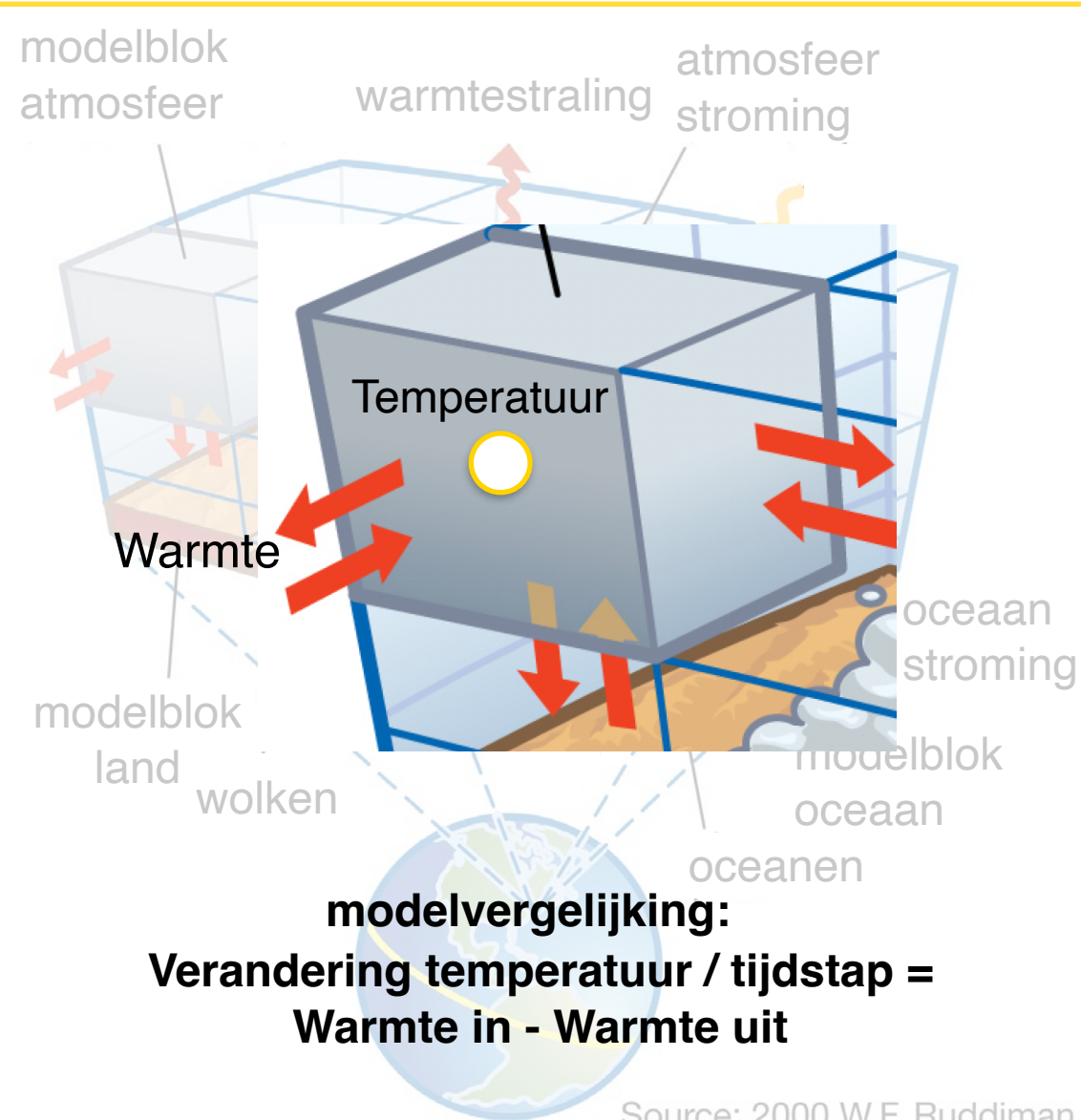
CMIP6 Scenarios - Global CO₂ Concentrations [ppm]

© DKRZ

Resultaten van Emissie Scenarios

Anatomie van een klimaatmodel

Veel berekeningen per seconde (FLOP/s) + veel data opslag: een supercomputer is noodzakelijk

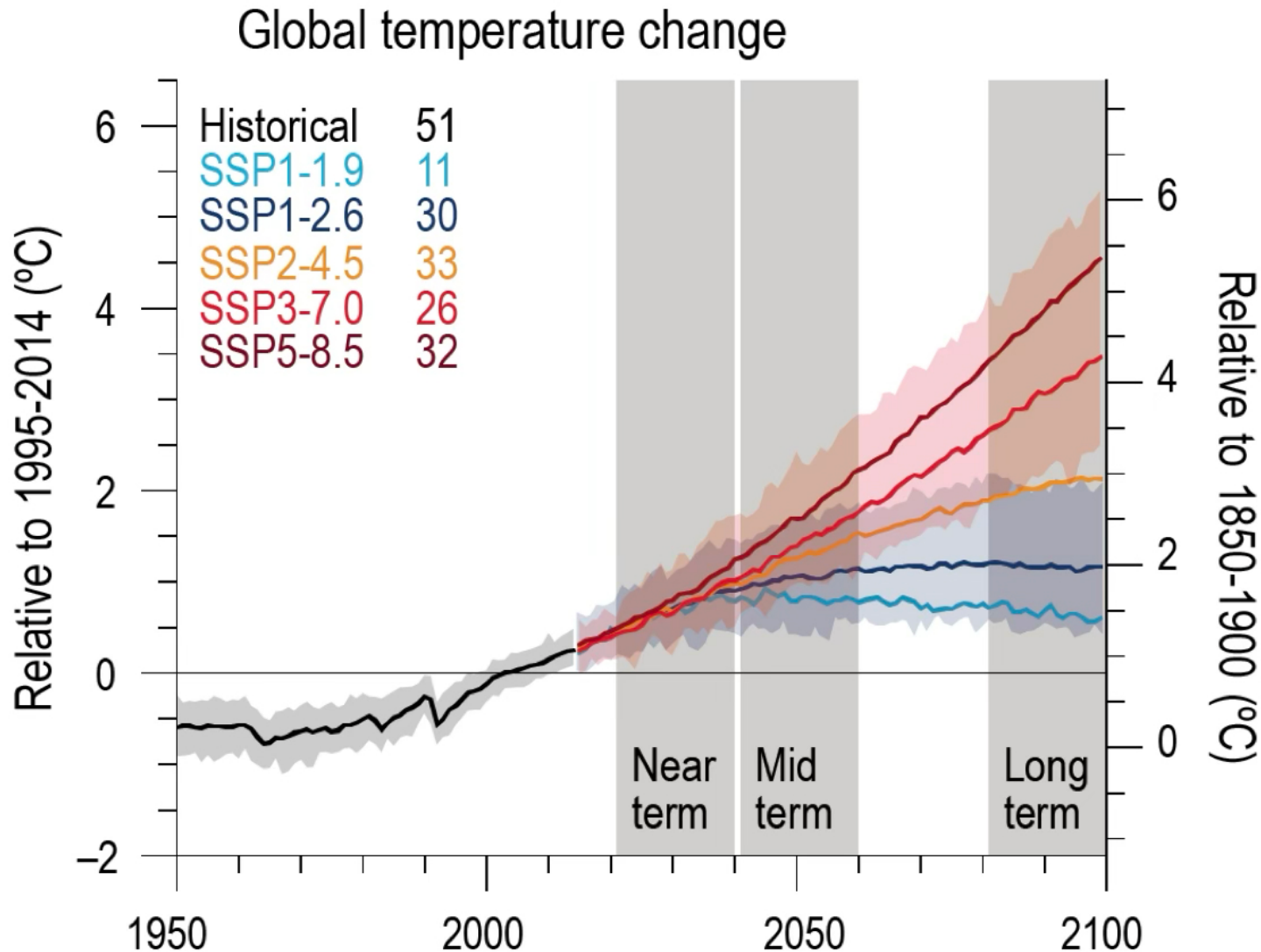

Snellius
(SURF,
Amsterdam)

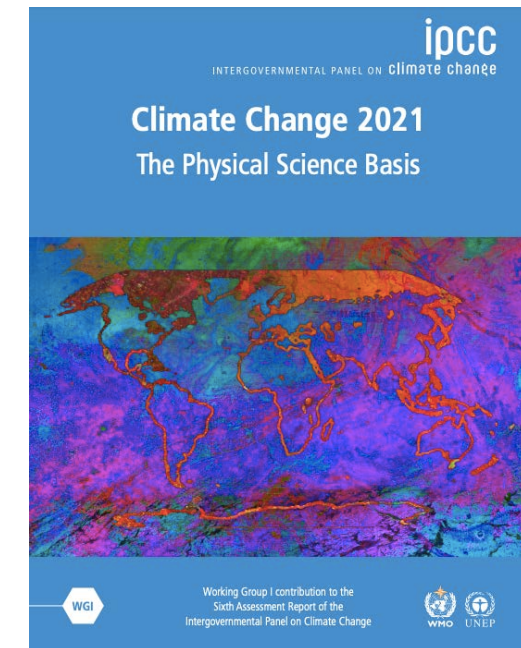
Typische horizontale resolutie:
ocean, zeeijs: 0.5-1 graad
atmosfeer, land: 1-2 graad

~ 20 model groepen
~ 50 verschillende modellen

Model Resultaten

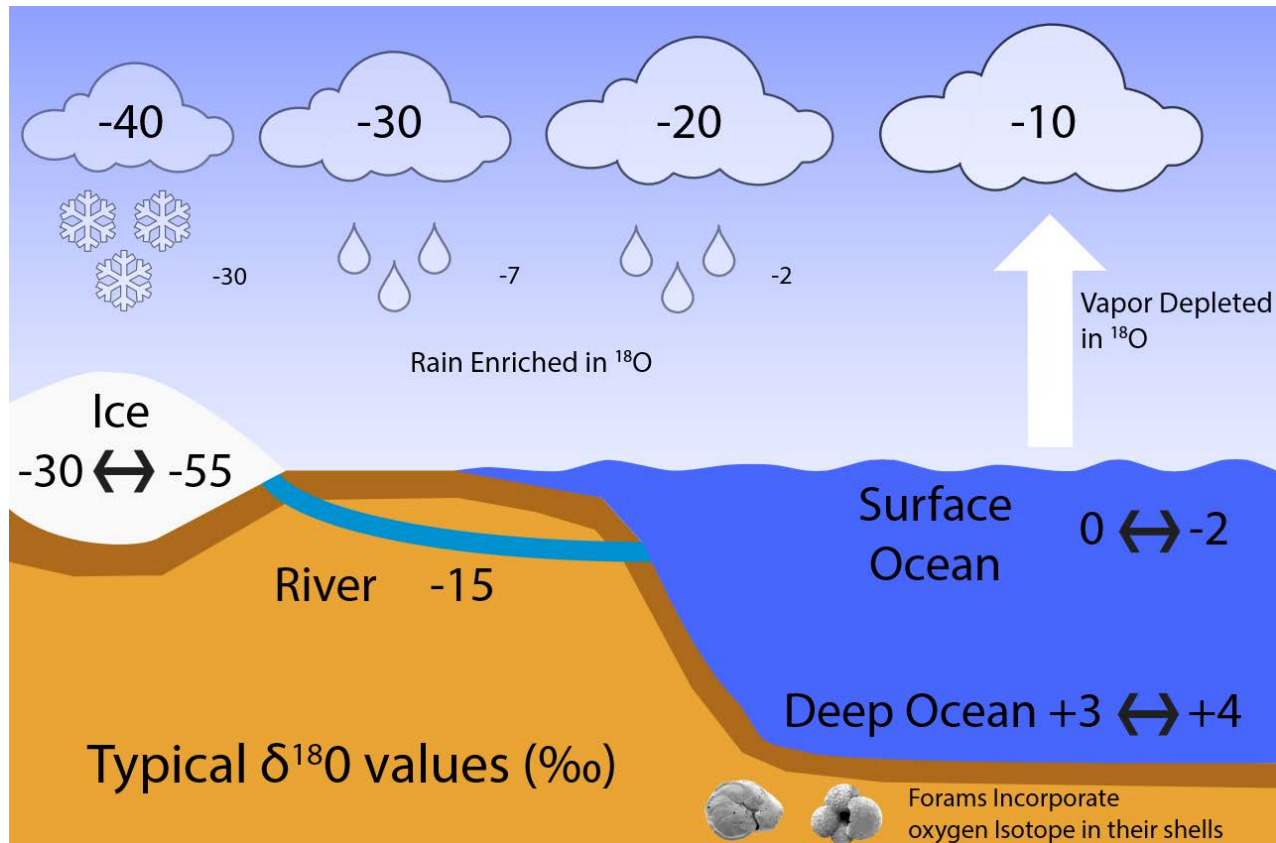
Hoe warm wordt het
in 2100?

+1.5-5.5 °C
Boven pre-industrieel

Waarom zorgen over abrupte veranderingen?

Klimaat verandering in het geologisch verleden

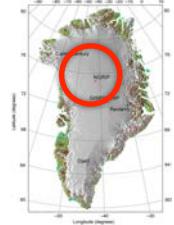

Proxy data:

$$\delta^{18}\text{O} = \left[\frac{\left(\frac{^{18}\text{O}}{^{16}\text{O}} \right)_{act}}{\left(\frac{^{18}\text{O}}{^{16}\text{O}} \right)_{ref}} - 1 \right] * 1000$$

Afhankelijk van temperatuur
en landijs volume

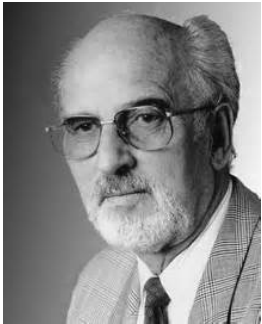
Klimaatverandering op Groenland

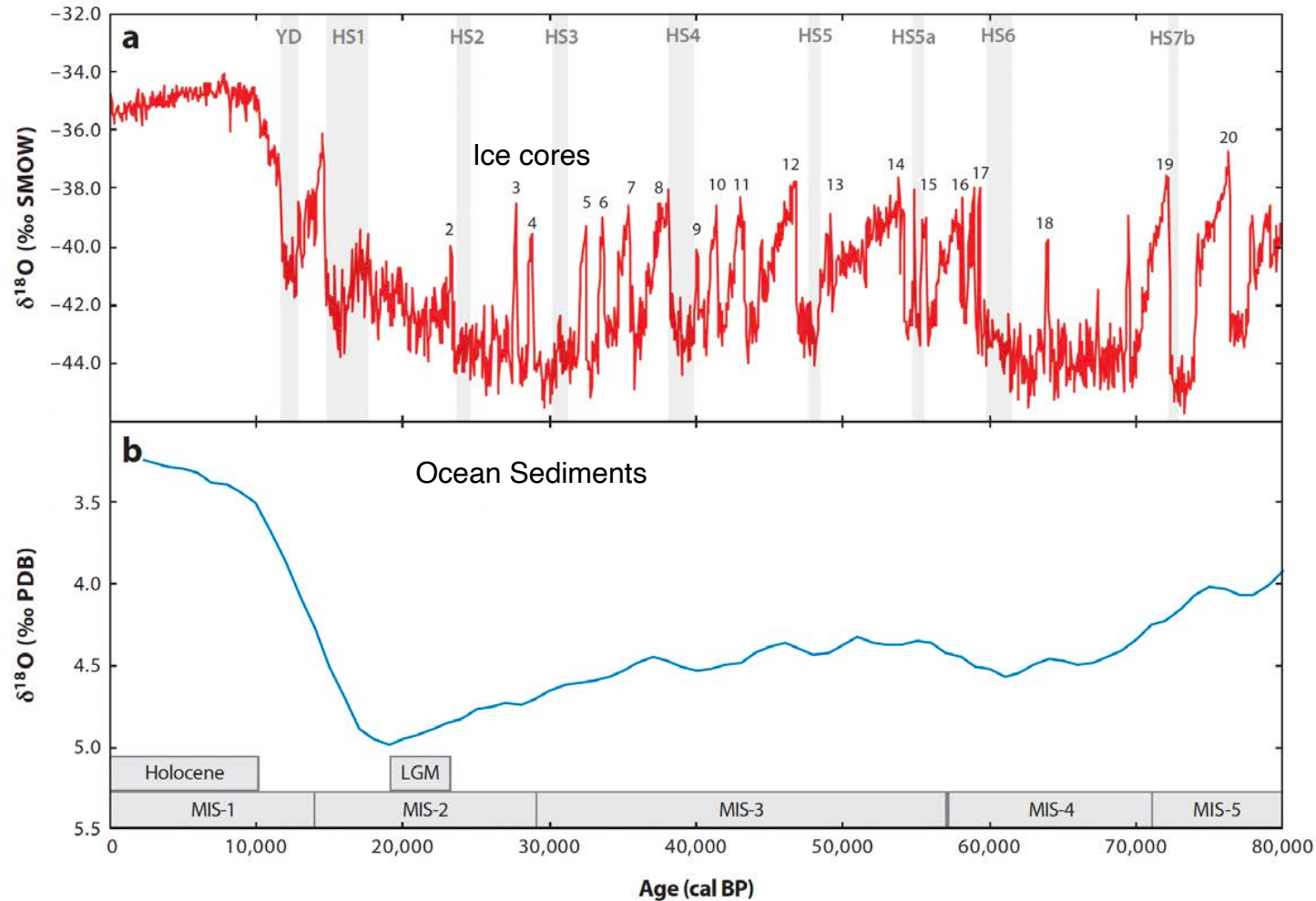
Dansgaard-Oeschger events

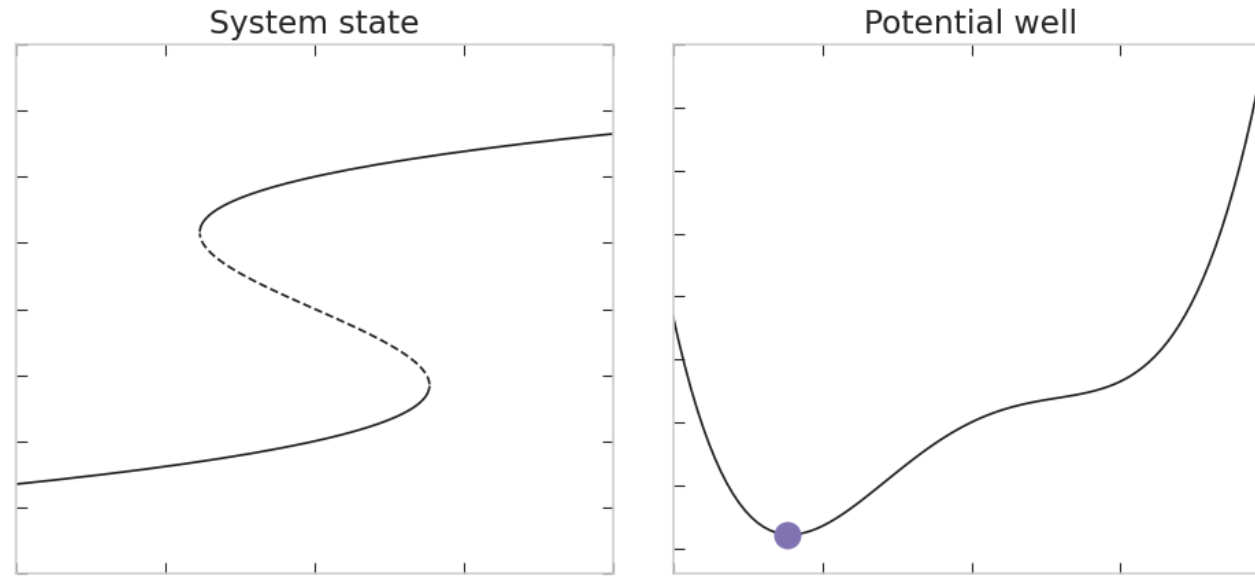
Dansgaard

Oeschger

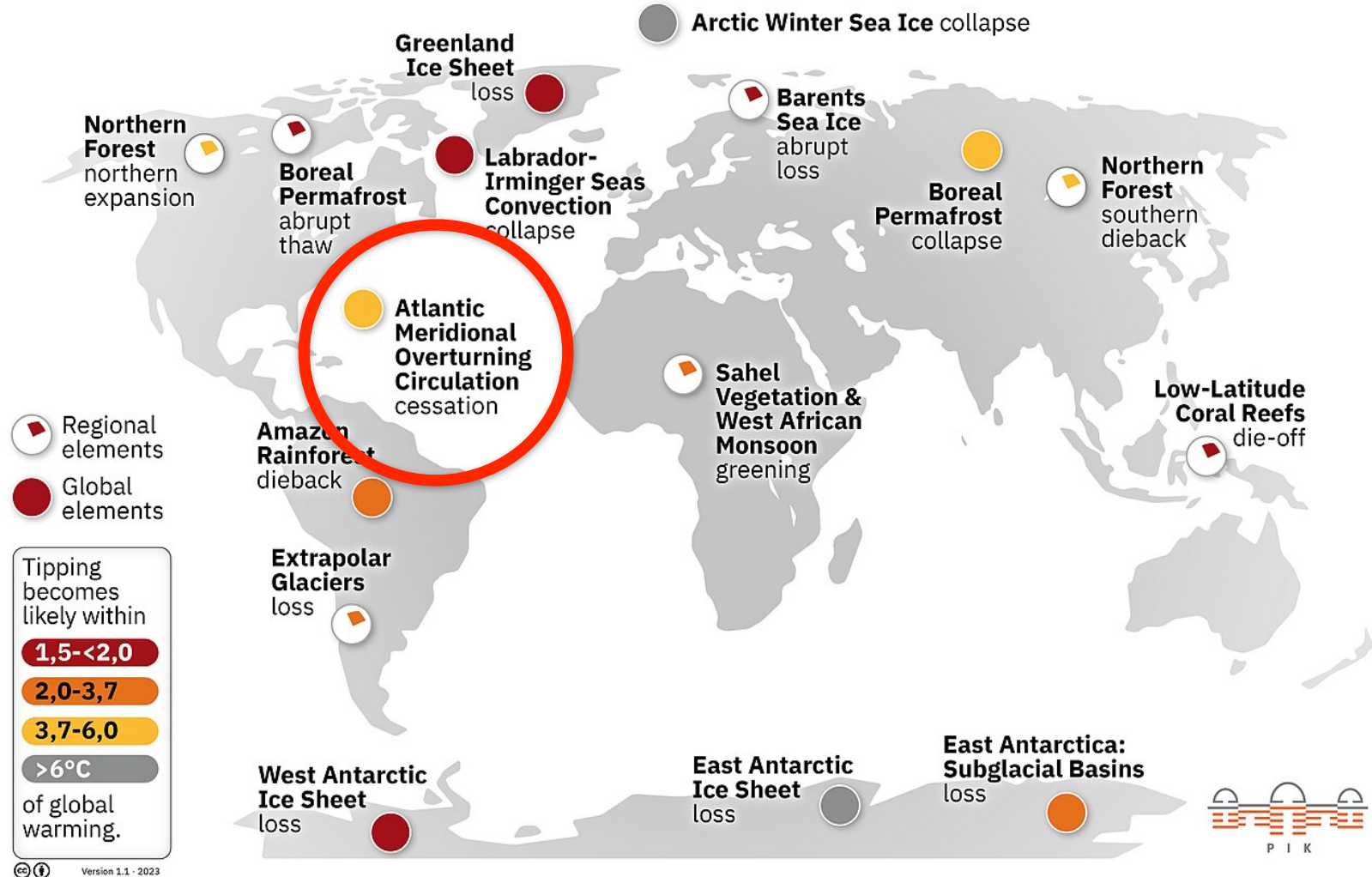
Abrupte verandering: kantelpunt

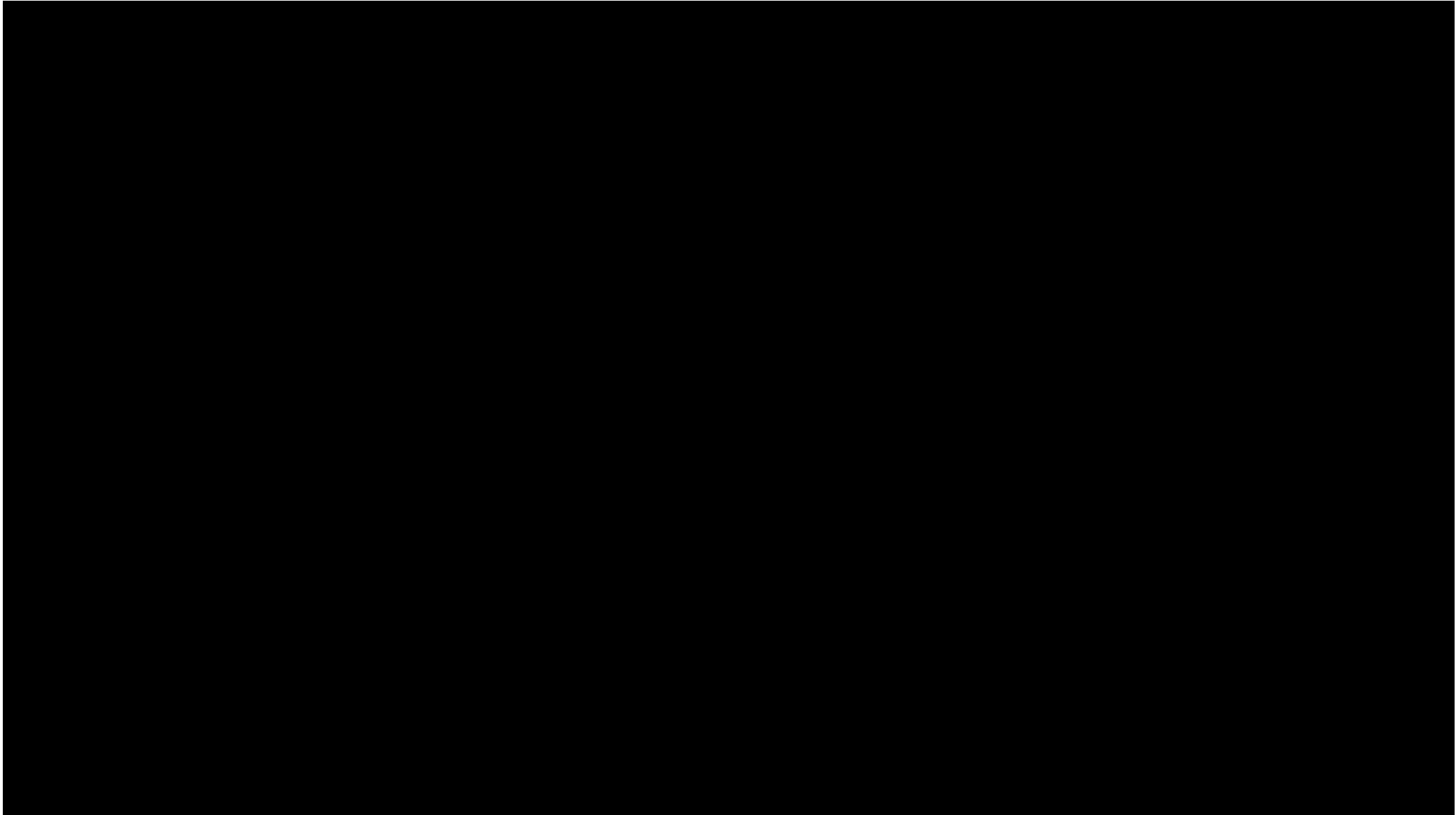
Parameter Verandering

Als een kantelpunt is bereikt dan kan er een transitie naar een andere toestand optreden door een positieve terugkoppeling

Mogelijke kantelpunten in het Klimaatstelsel

Mondiale Oceaancirculatie

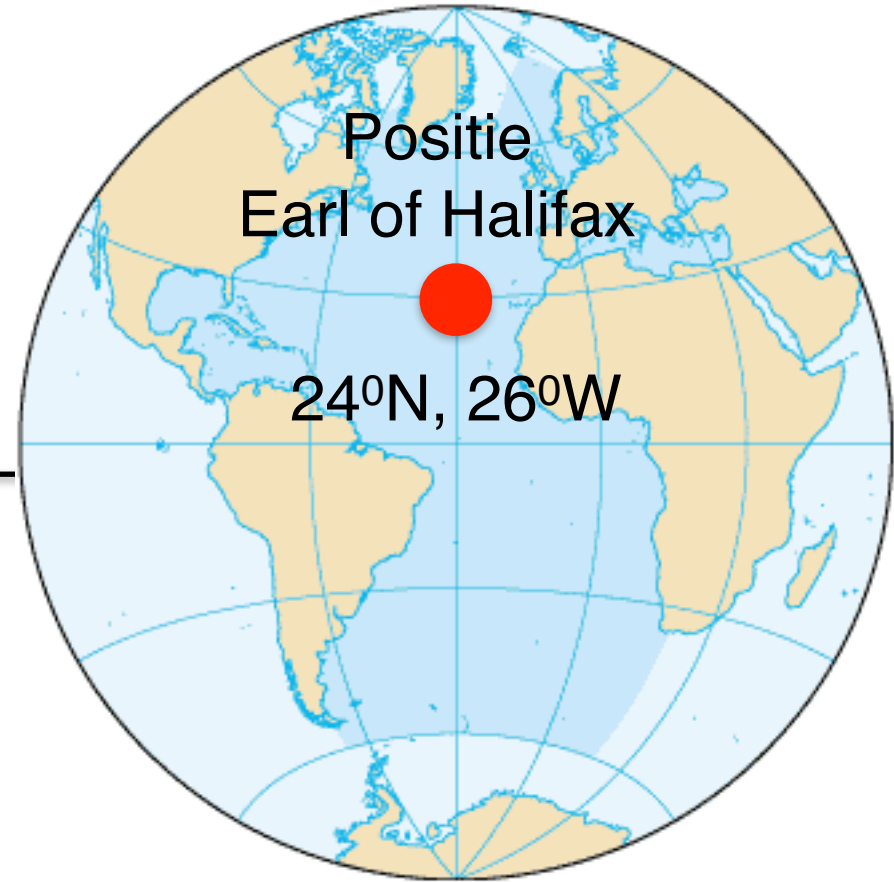
Een 'schokkende' observatie in het jaar 1751

zee
oppervlak

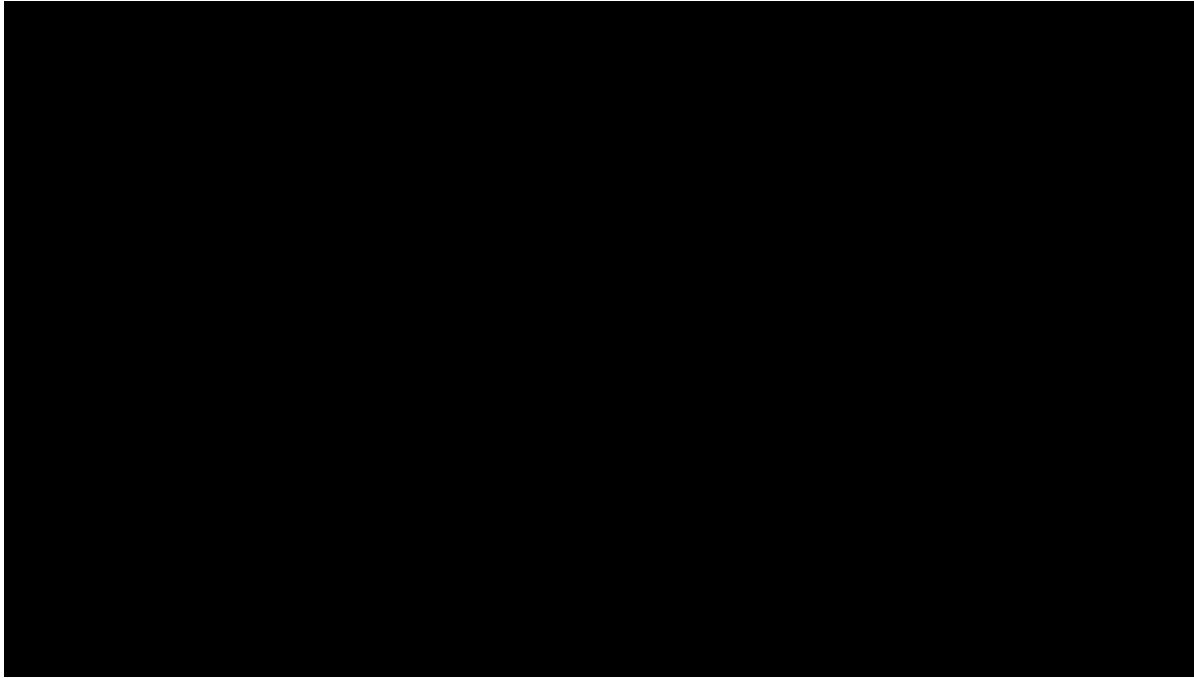

temperatuur ~ 11°C

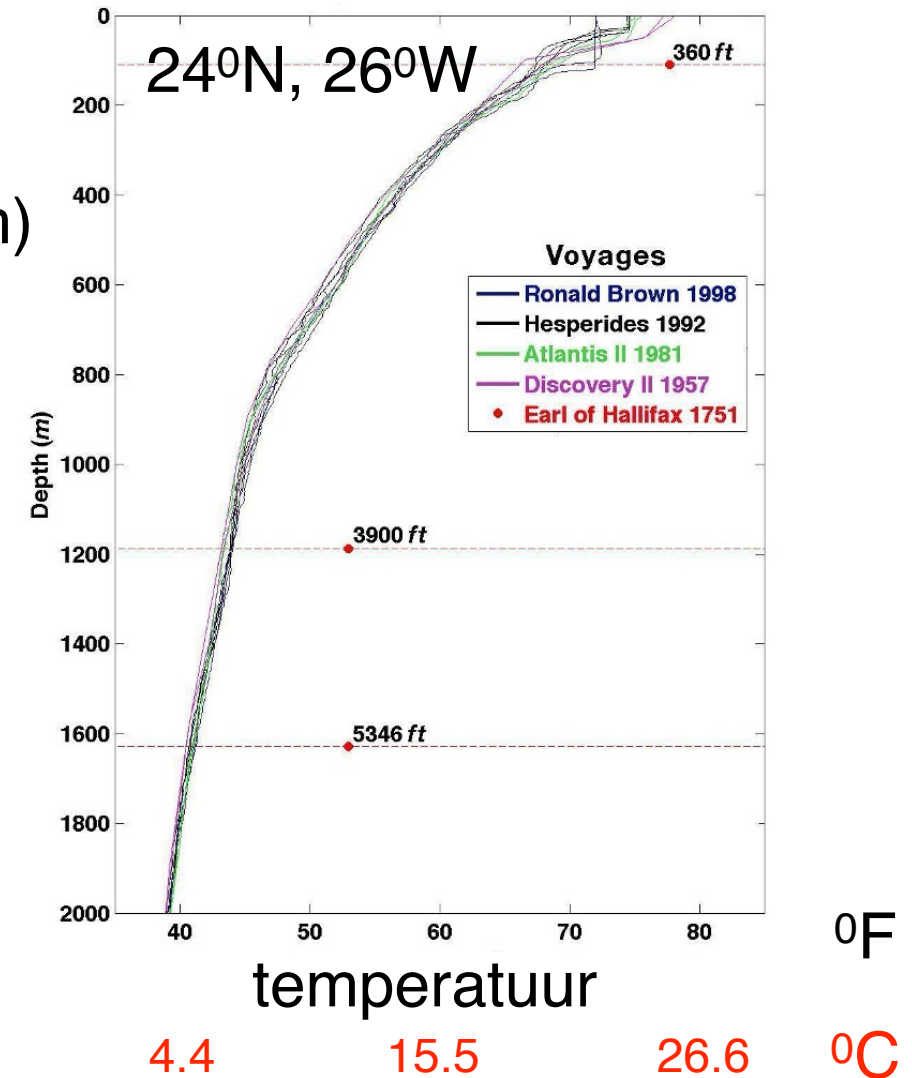
1200 m
diepte

Het diepe oceaanwater is koud!

Nauwkeurigheid:
Temperatuur: 0.003 °C
Zoutgehalte: 0.003 g/kg
Diepte: 1 m

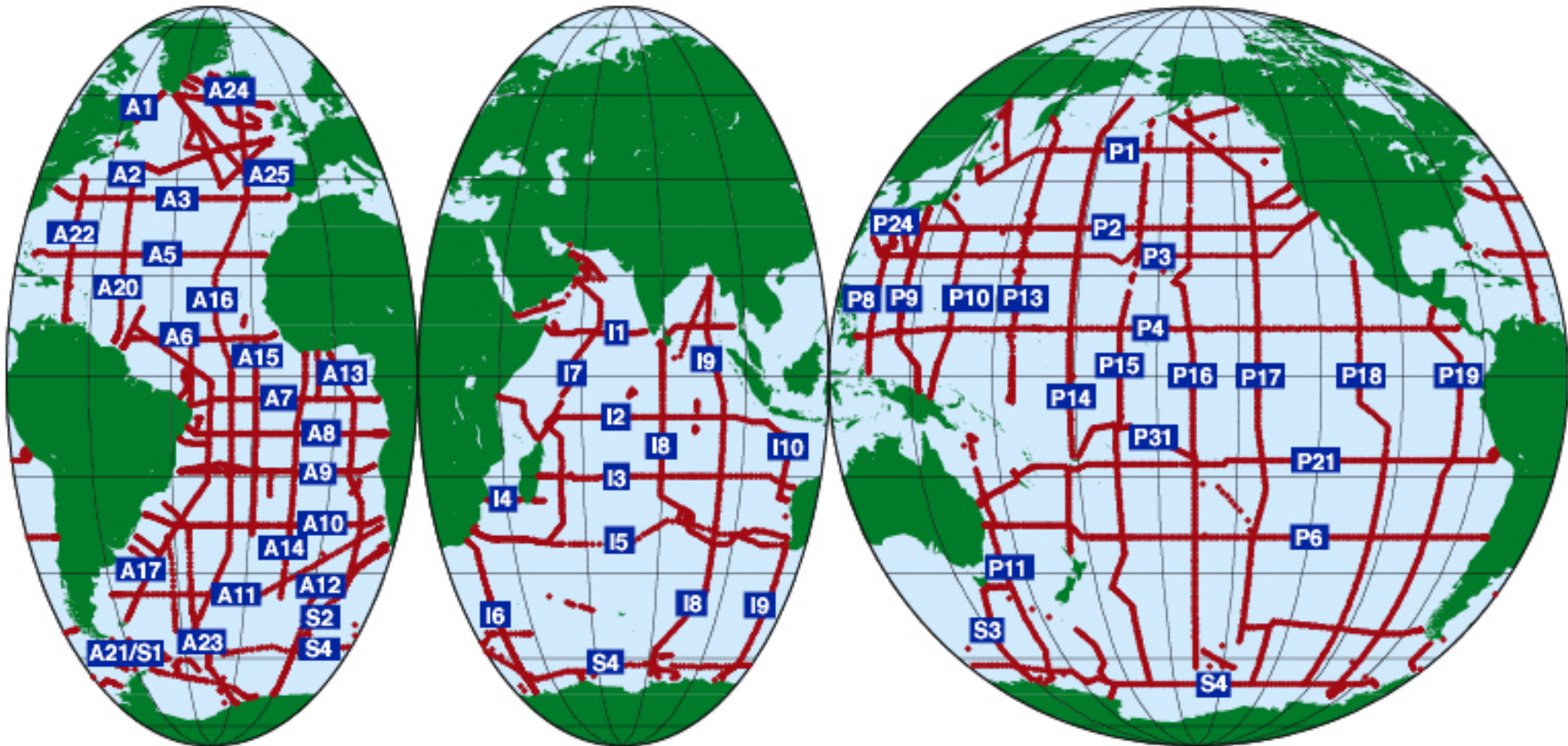
Diepte (m)

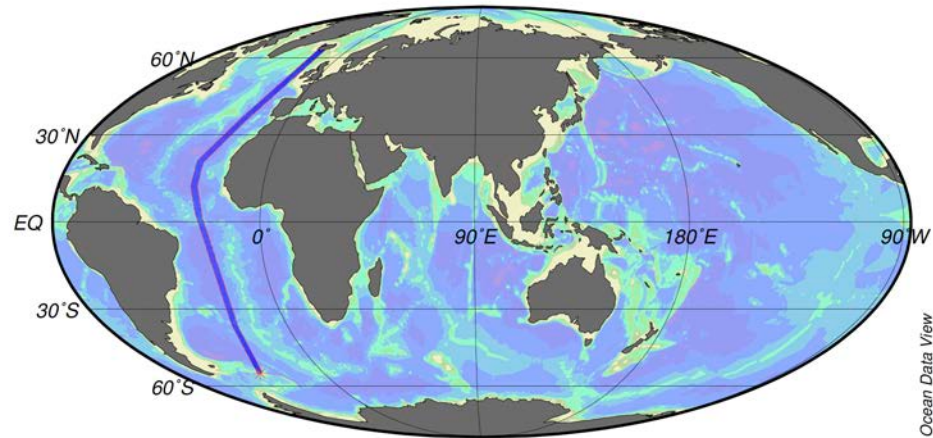

Utrecht
University

World Ocean Circulation Experiment (1985-1995)

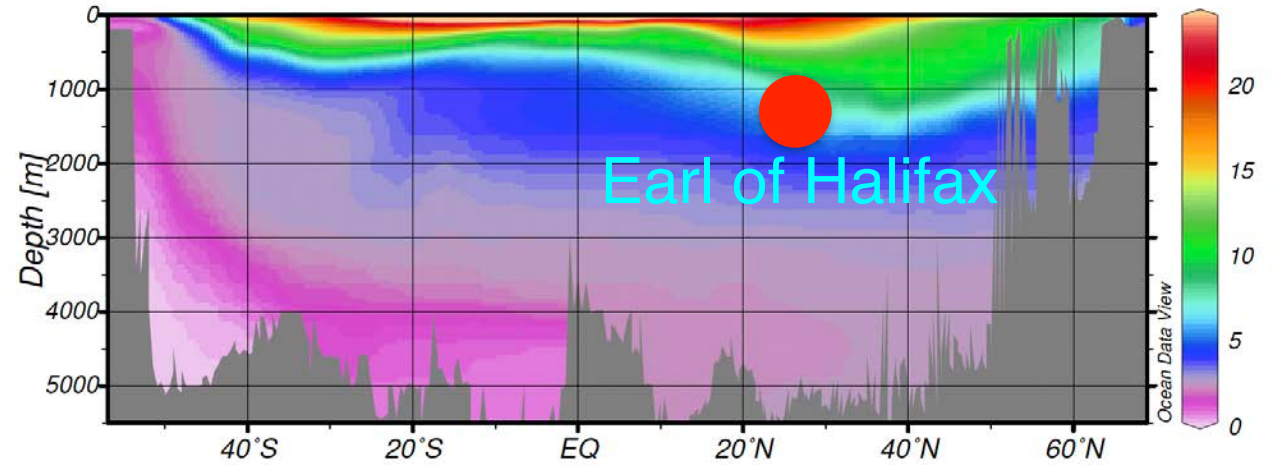
Temperatuur en Zoutgehalte langs de A16 sectie

A16 sectie

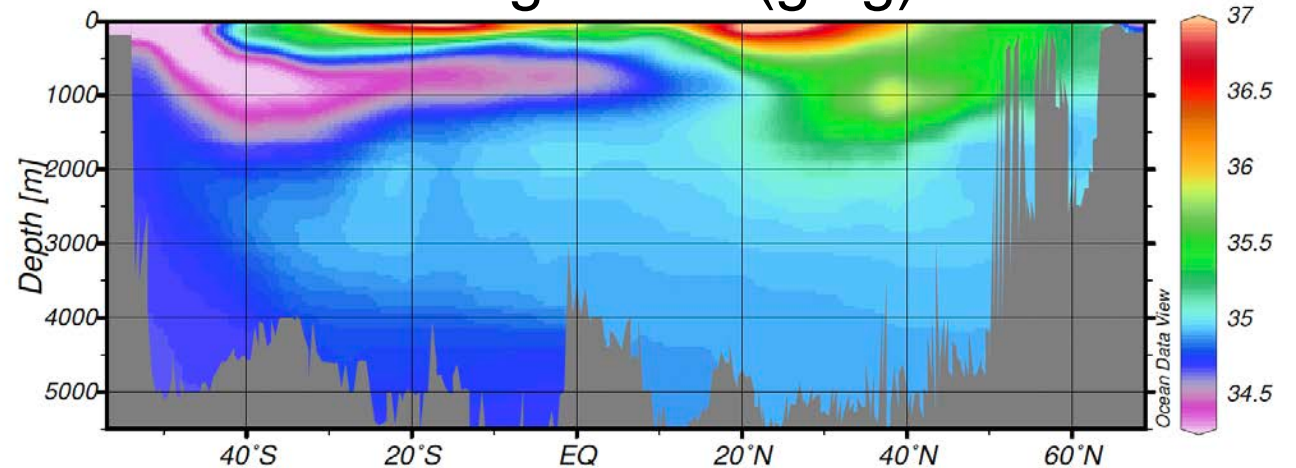
World Ocean Circulation Experiment

Temperatuur (°C)

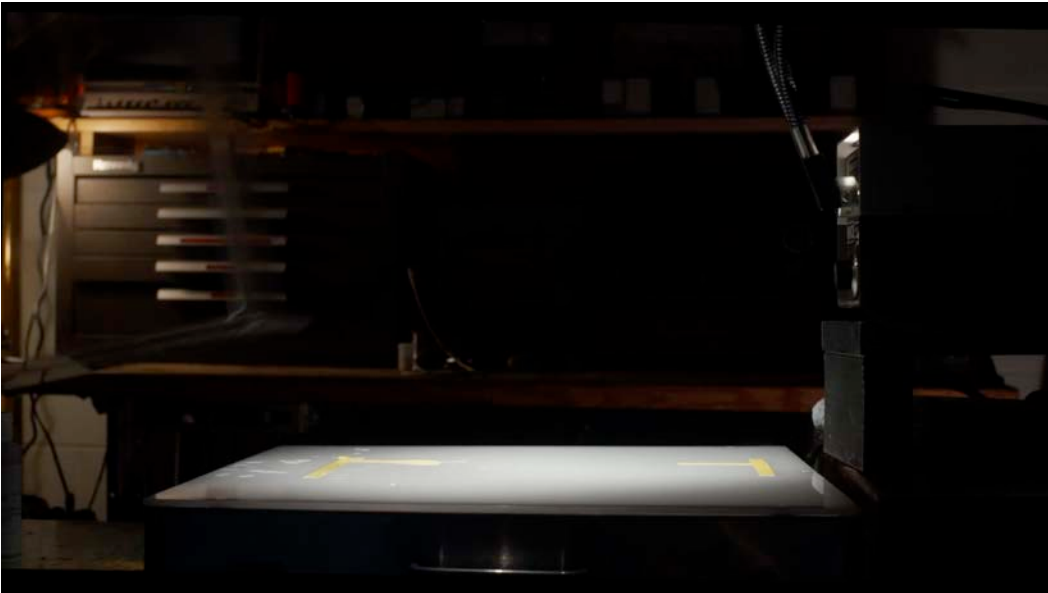
(a)

Zoutgehalte (g/kg)

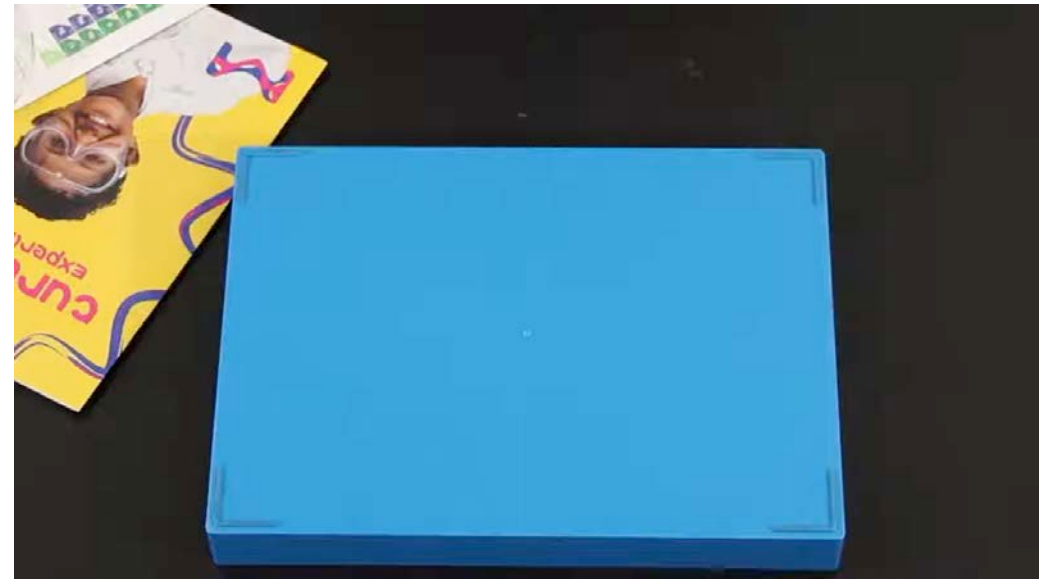

(b)

Temperatuur en Zoutgehalte bepalen de dichtheid van het water

Koud water is
zwaarder dan warm water

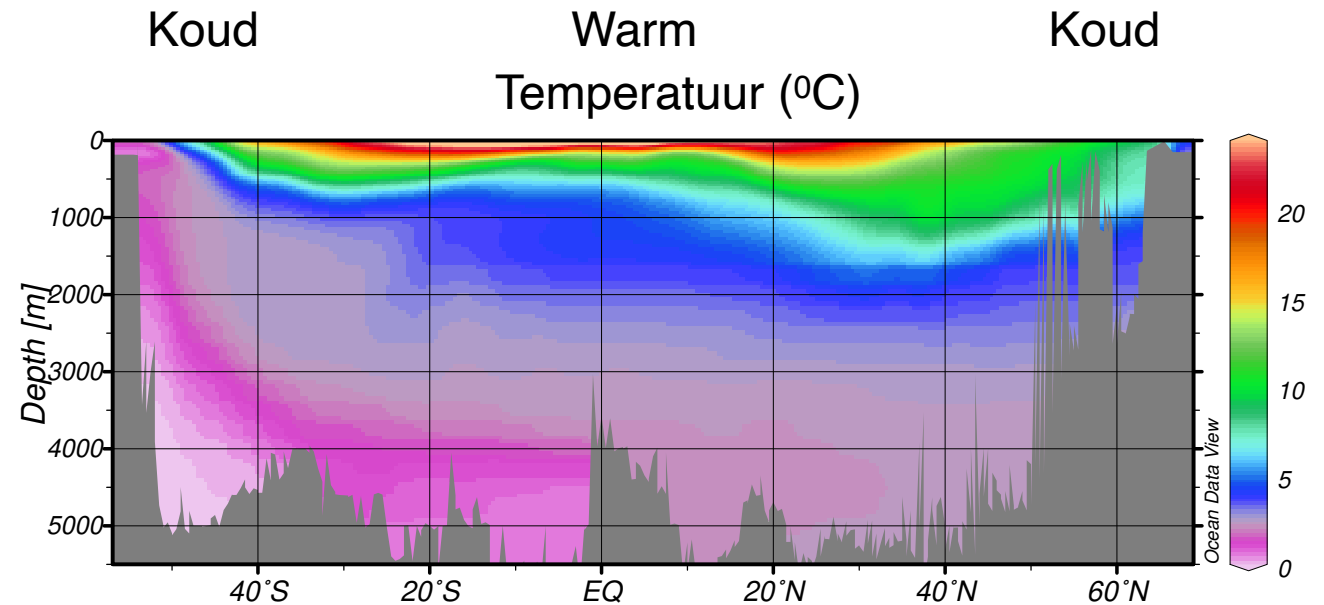
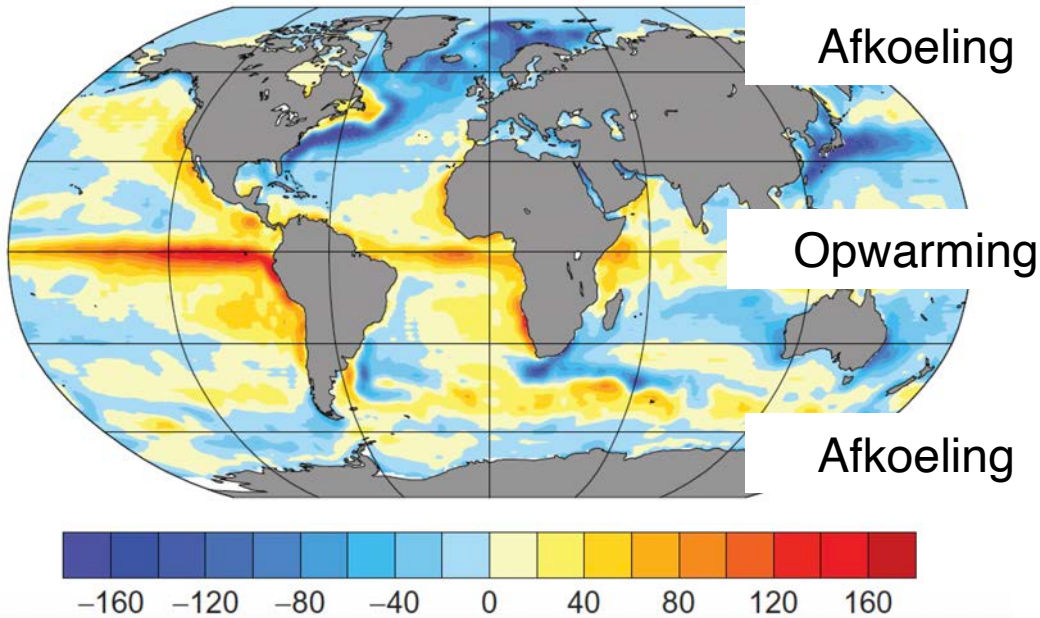

Zout water is
zwaarder dan zoet water

Invloed atmosfeer op de dichtheid van oceanwater: warmte

(b)

Mean heat flux 1984–2006 (W/m^2)

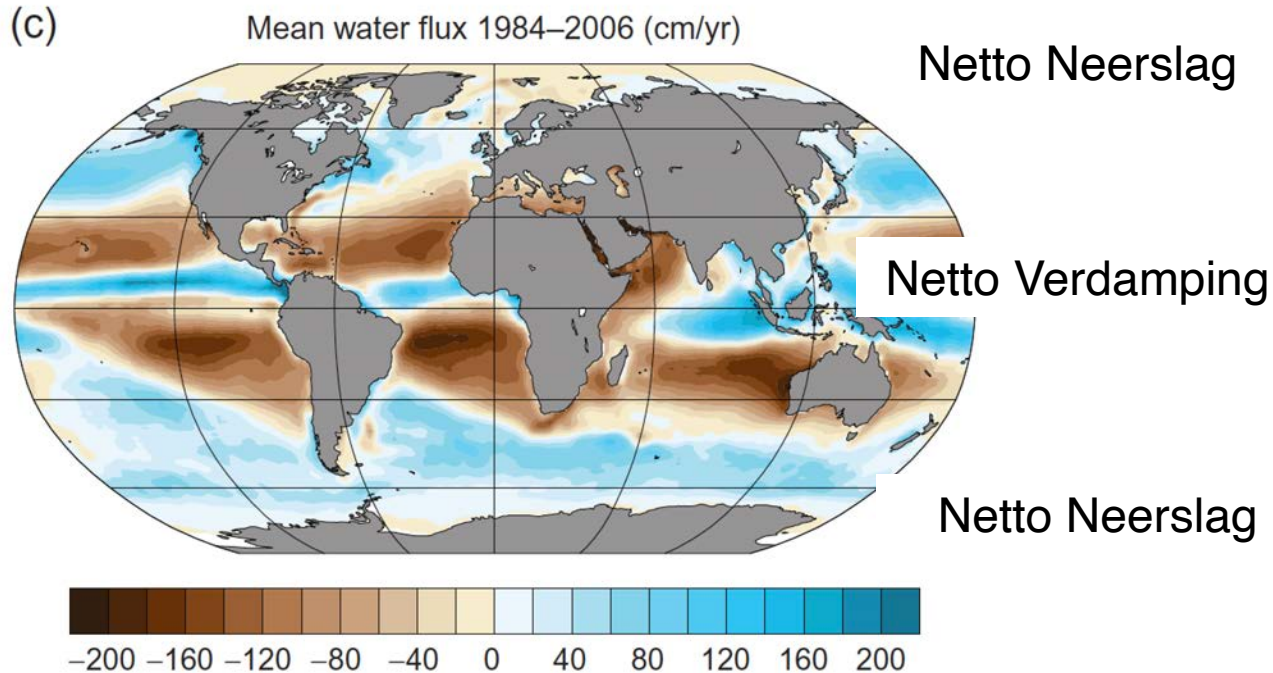
A16 sectie

World Ocean Circulation Experiment

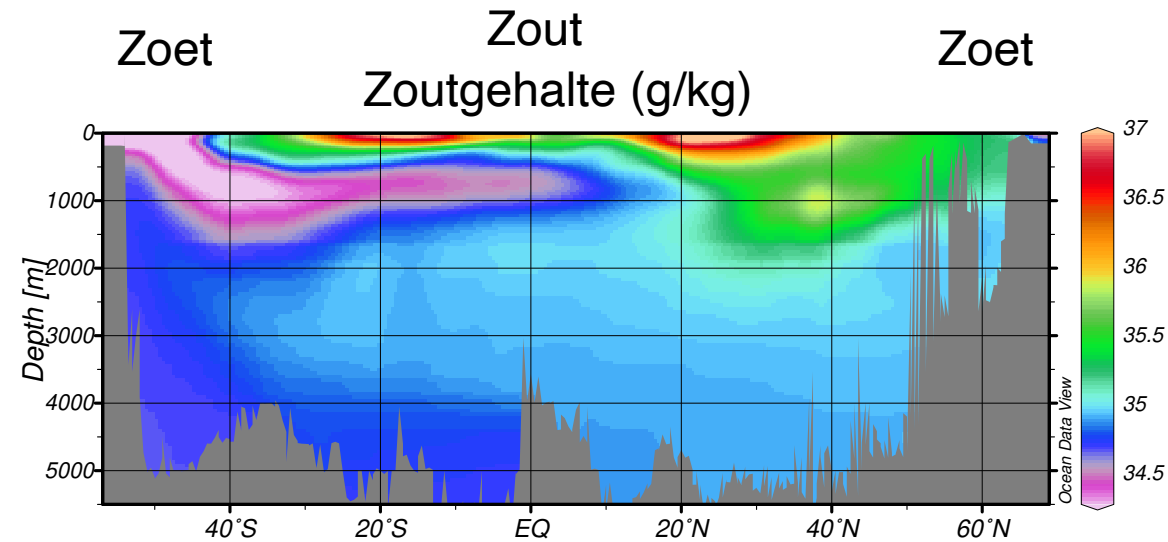

Utrecht
University

Invloed atmosfeer op de dichtheid van oceanwater: verdamping/regenval

Netto Verdamping - Neerslag (cm/jaar)
gemiddelde 1984-2006

A16 sectie
World Ocean Circulation Experiment

Dichtheidsverschillen leiden tot Oceaanstromingen

Netto
warmte opname

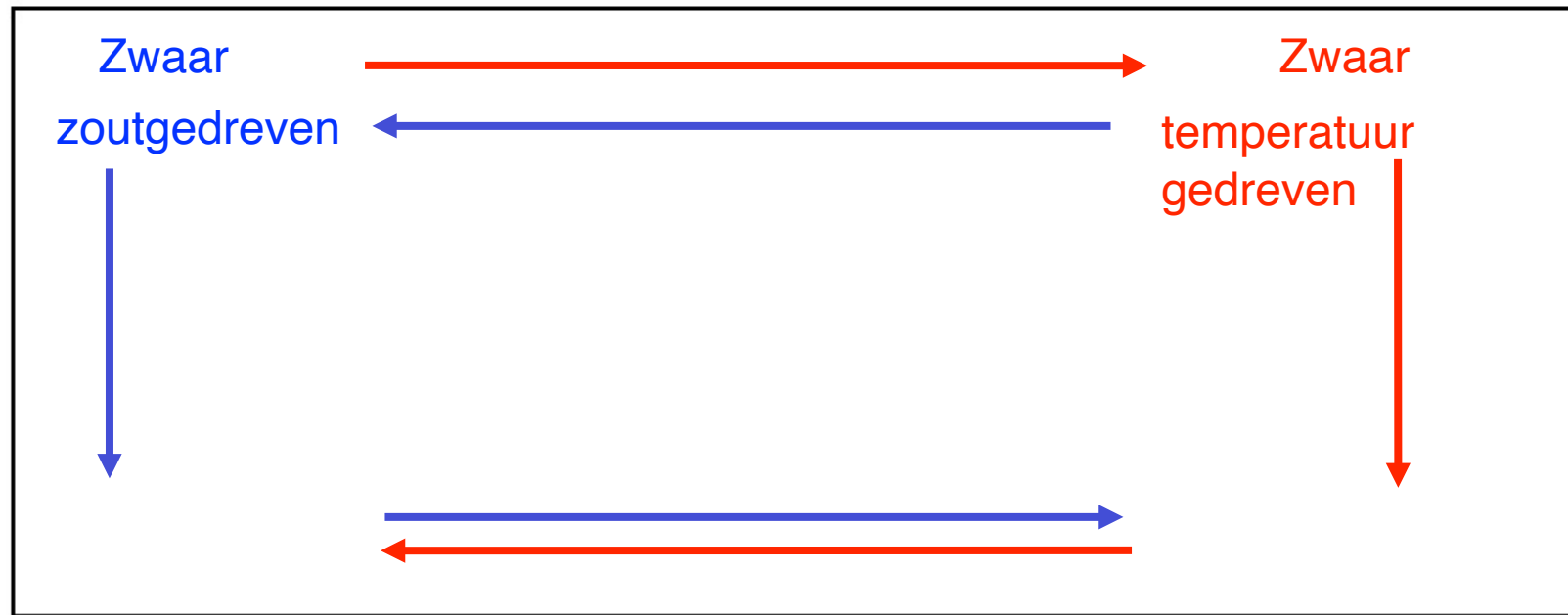
Netto
zoetwater afvoer

Netto
warmte afgifte

Netto
zoetwater toevoer

T: temperatuur

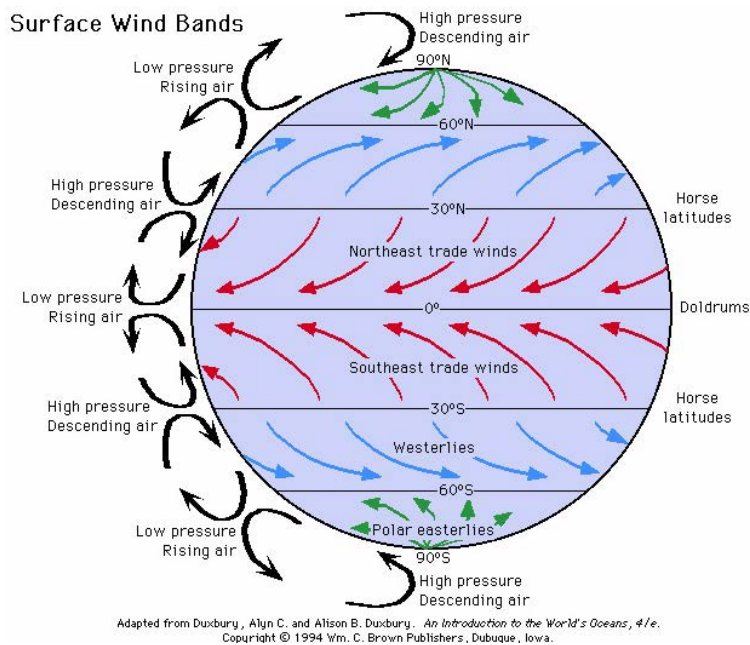
S: zoutgehalte

Equator

Noord

Atlantische Oceaancirculatie: Wind- en dichtheidsgedreven

Oppervlakte
winden

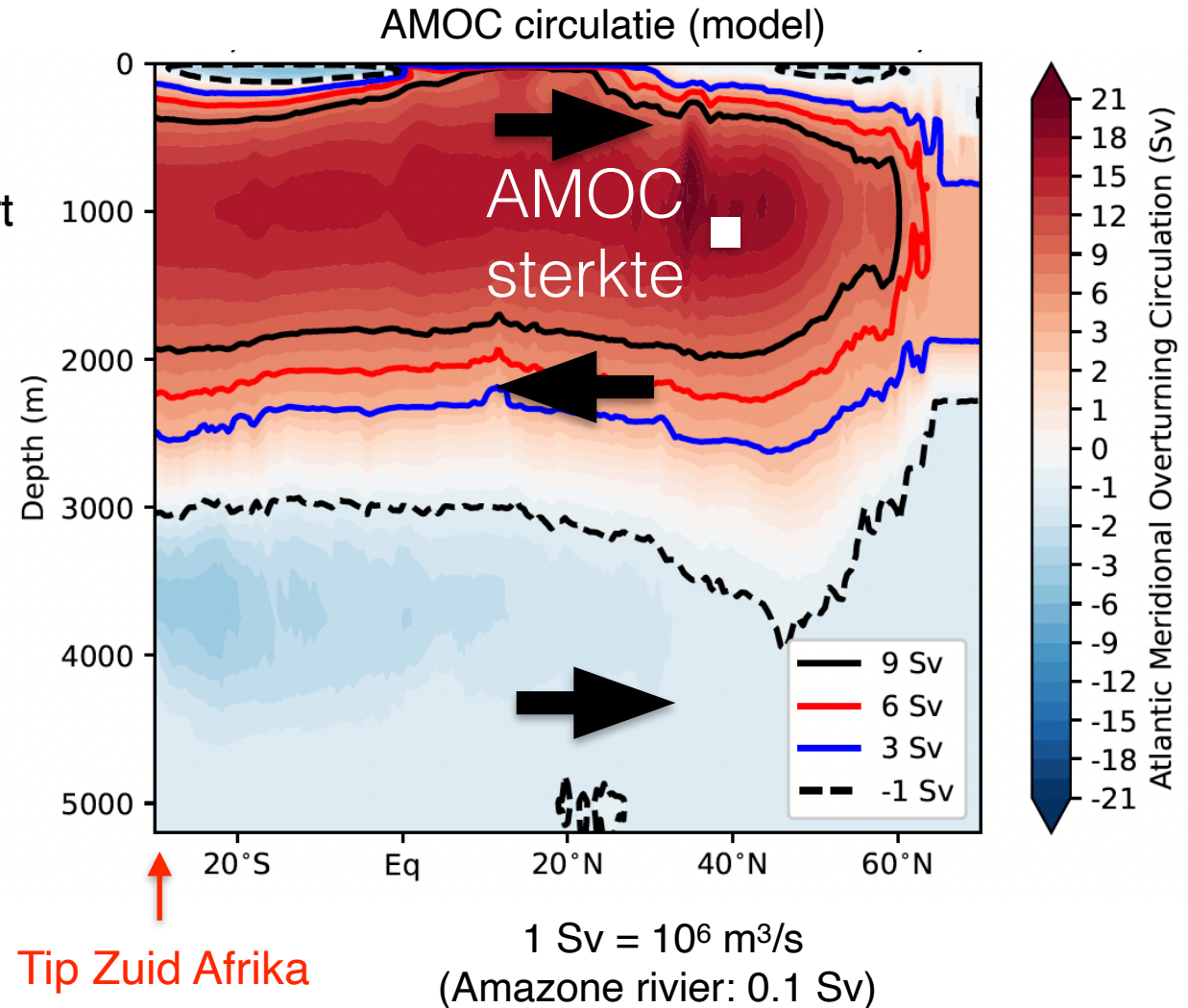
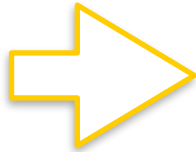
courtesy: WHOI

De Warme Golfstroom

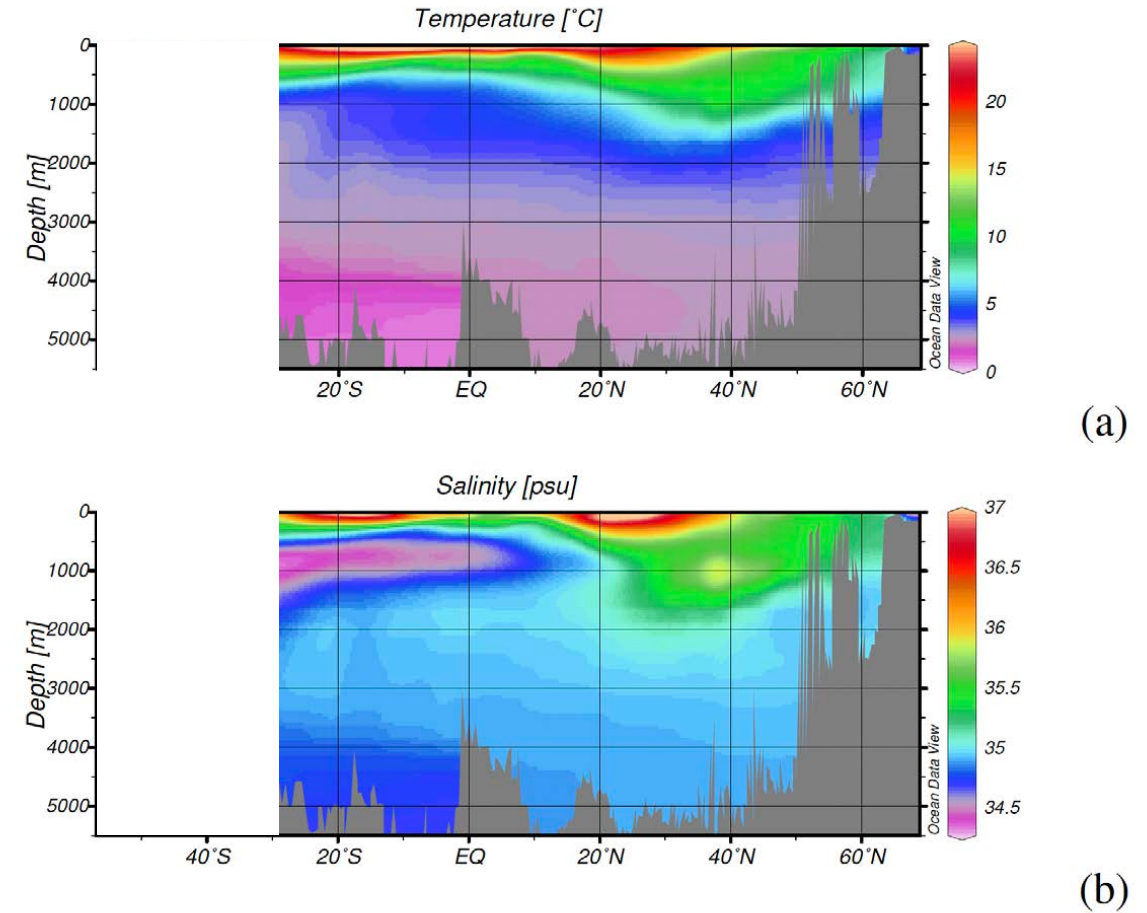
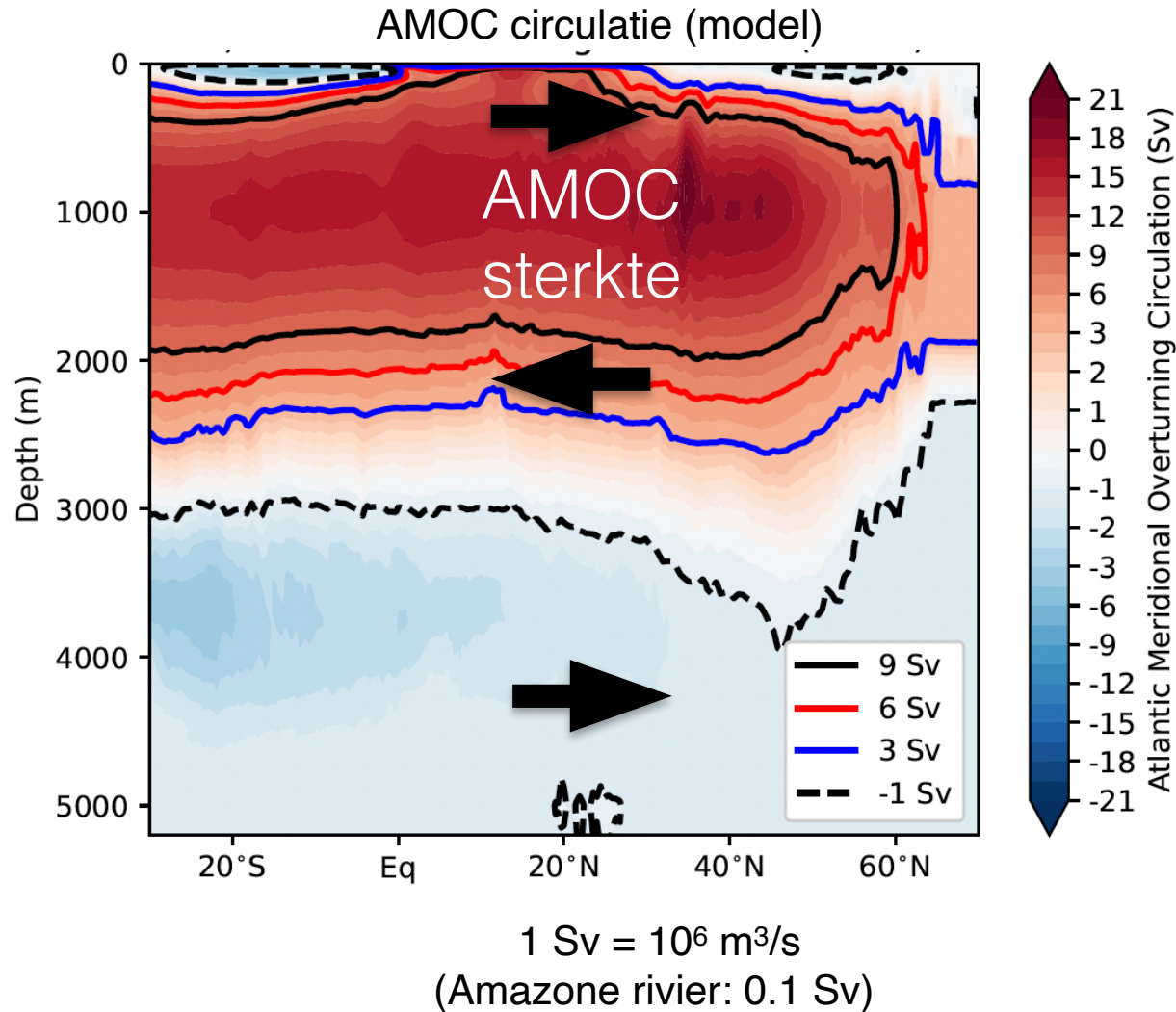
Atlantic Meridional Overturning Circulation (AMOC)

Volume transport
door oost-west
sectie

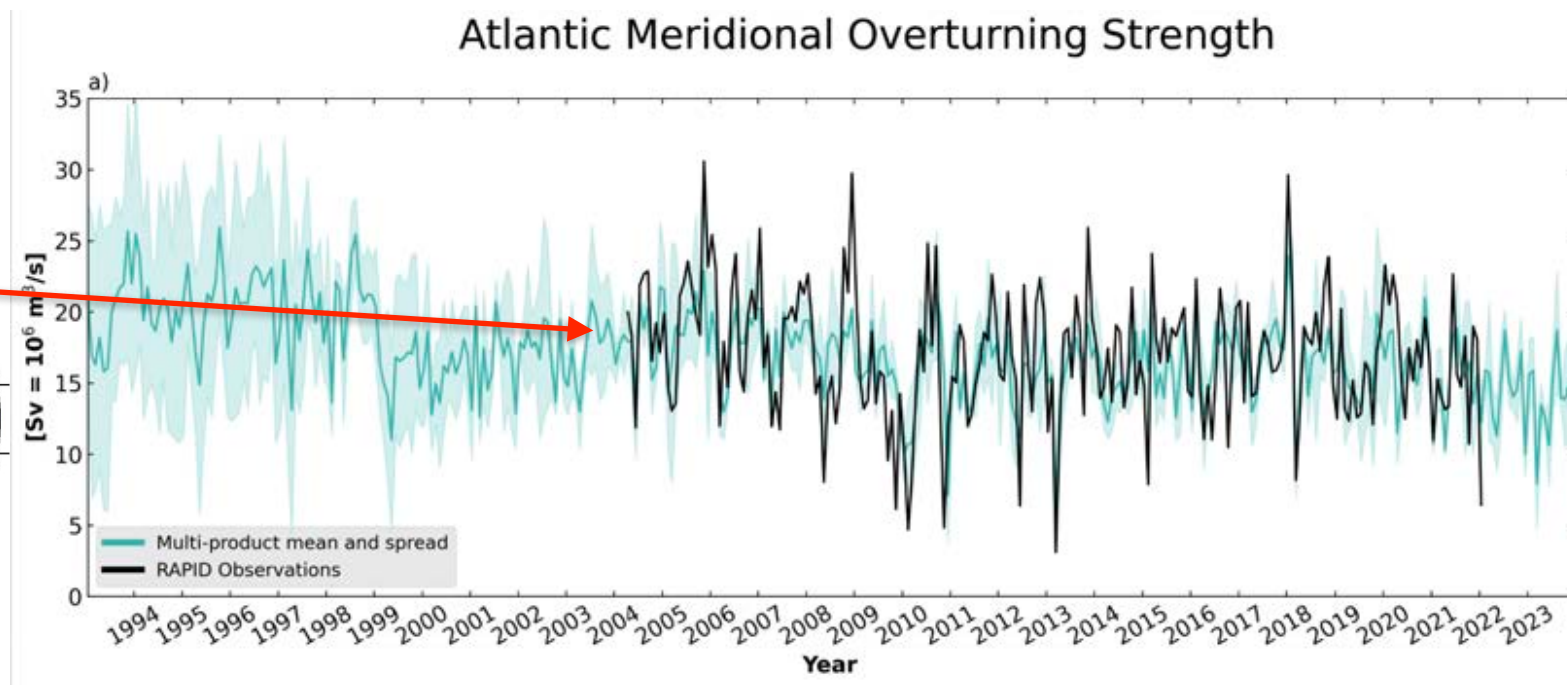
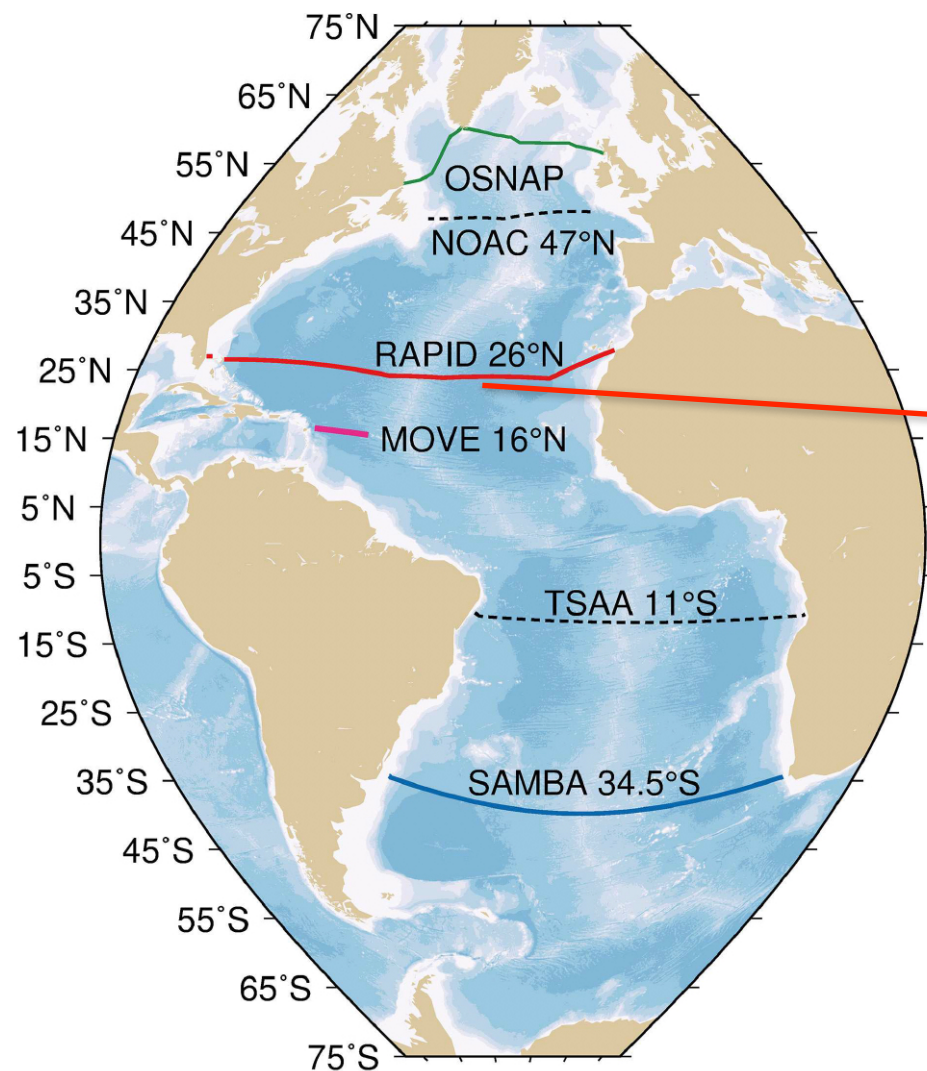

De AMOC en temperatuur/zout observaties

A16 sectie
World Ocean Circulation Experiment

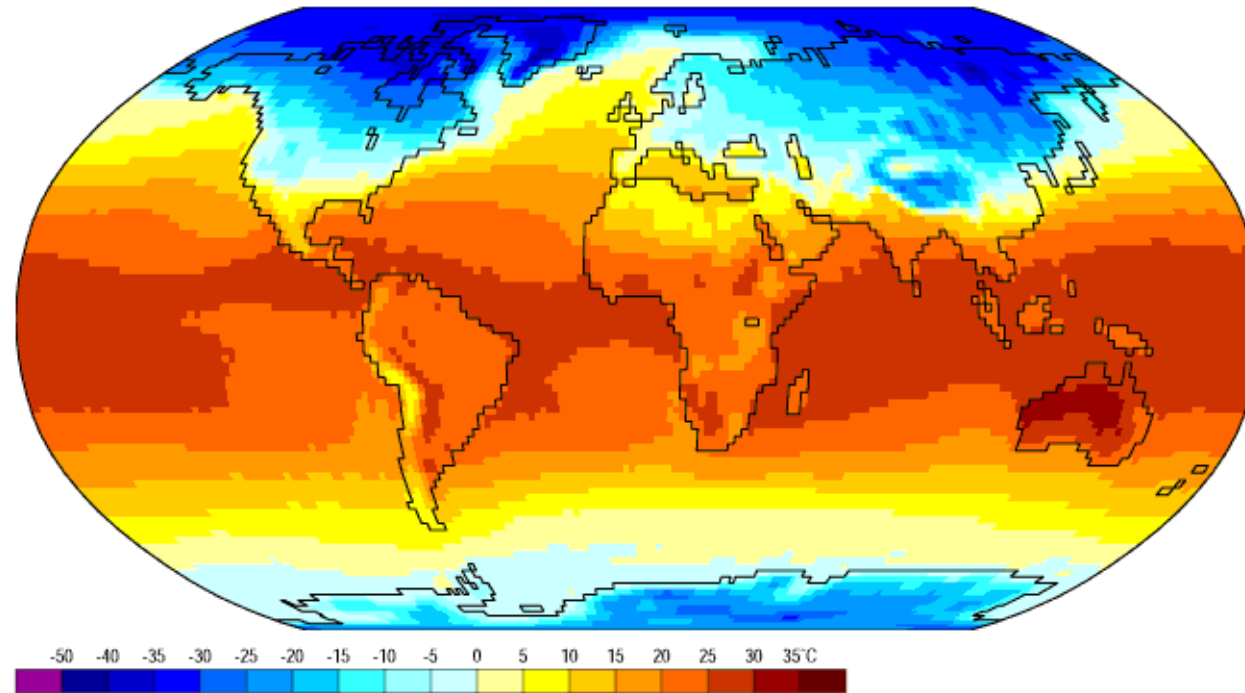
AMOC observations

Gemiddeld: $\sim 16.9 \pm 1.2 \text{ Sv}$

De AMOC transporteert warmte naar het noorden

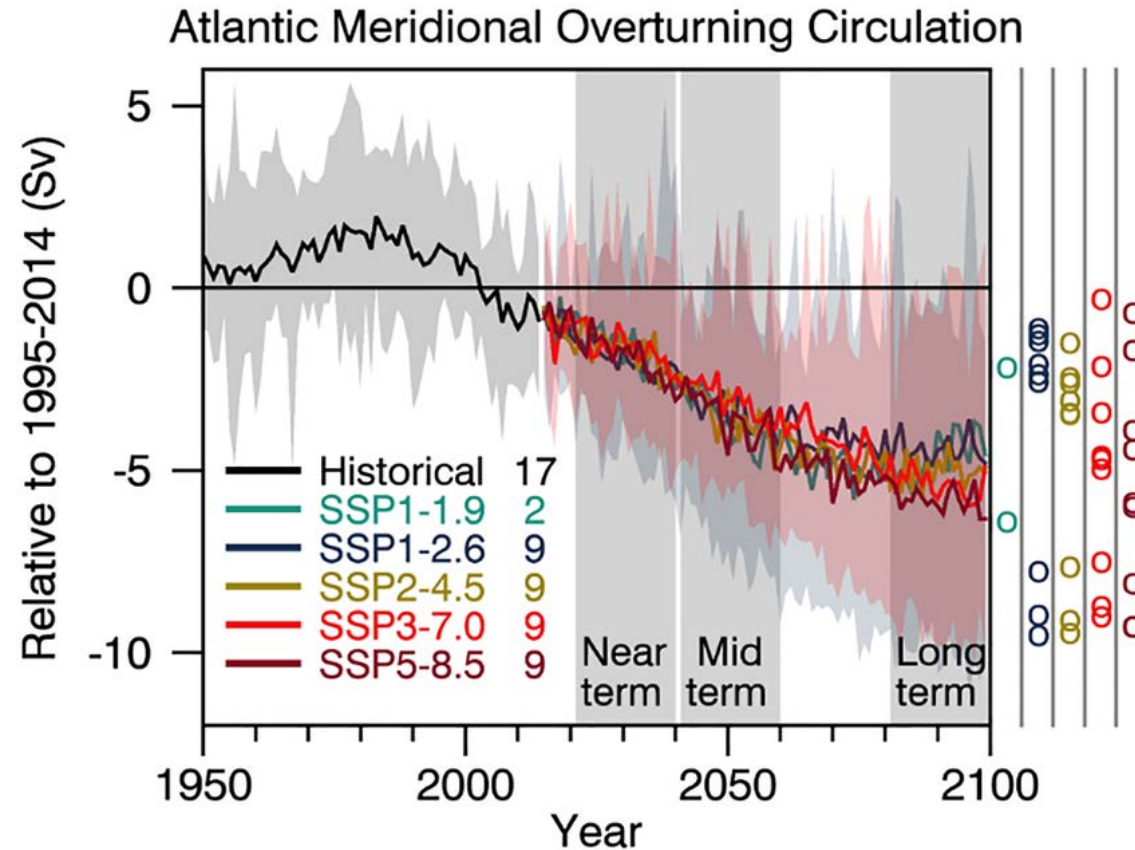
Gemiddelde Januari Oppervlakte Temperatuur

Data: NCEP/NCAR Reanalysis Project, 1959-1997 Climatologies

Het Noordelijk Halfrond is (jaarlijks gemiddeld) ongeveer 1.4 °C warmer dan het Zuidelijk Halfrond

AMOC Projecties (CMIP6)

IPCC (AR6): The Atlantic Meridional Overturning Circulation (AMOC) will very likely decline over the 21st century for all SSP scenarios. [There is medium confidence that the decline will not involve an abrupt collapse before 2100.](#)

Recente (alarmerende) artikelen

ARTICLES

<https://doi.org/10.1038/s41558-021-01097-4>

nature
climate change

Check for updates

Observation-based early-warning signals for a collapse of the Atlantic Meridional Overturning Circulation

Niklas Boers^{1,2,3} ✉

Juni 2021

nature communications

Article

<https://doi.org/10.1038/s41467-023-39810-w>

Warning of a forthcoming collapse of the Atlantic meridional overturning circulation

Received: 3 March 2023

Peter Ditlevsen^{1,3} ✉ & Susanne Ditlevsen^{2,3} ✉

Accepted: 29 June 2023

Juli 2023

SCIENCE ADVANCES | RESEARCH ARTICLE

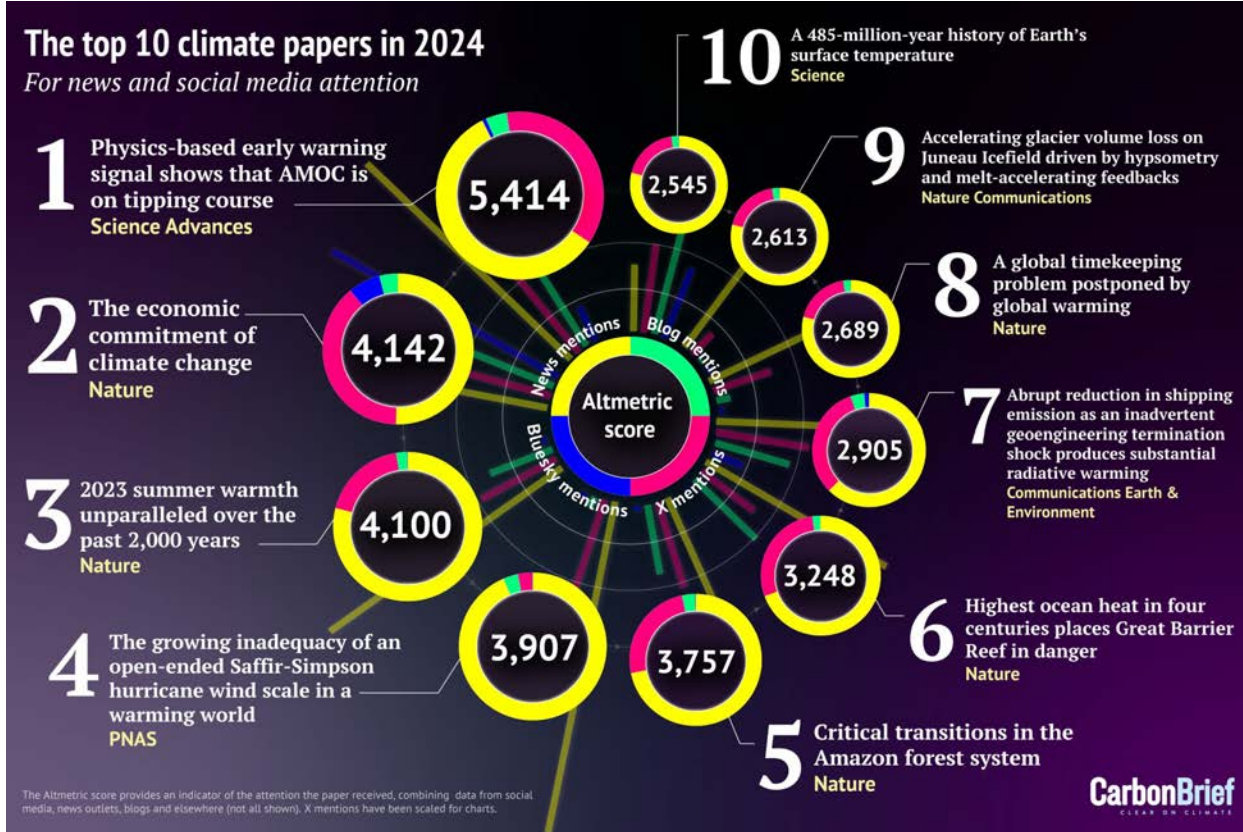
OCEANOGRAPHY

Physics-based early warning signal shows that AMOC is on tipping course

René M. van Westen*, Michael Kliphuis, Henk A. Dijkstra

Februari 2024

AMOC stabiliteit: een 'hot topic'

The Washington Post

Why this is one of the planetary shifts scientists are most worried about

By Sarah Kaplan

Updated February 9, 2024 at 3:10 p.m. EST | Published February 9, 2024 at 2:00 p.m. EST

Altmetric
Ranking: 9-4-2025

ALL RESEARCH OUTPUTS

#727

of 28,065,375 outputs

OUTPUTS FROM SCIENCE ADVANCES

#6

of 14,963 outputs

OUTPUTS OF SIMILAR AGE

#12

of 415,428 outputs

OUTPUTS OF SIMILAR AGE FROM SCIENCE ADVANCES

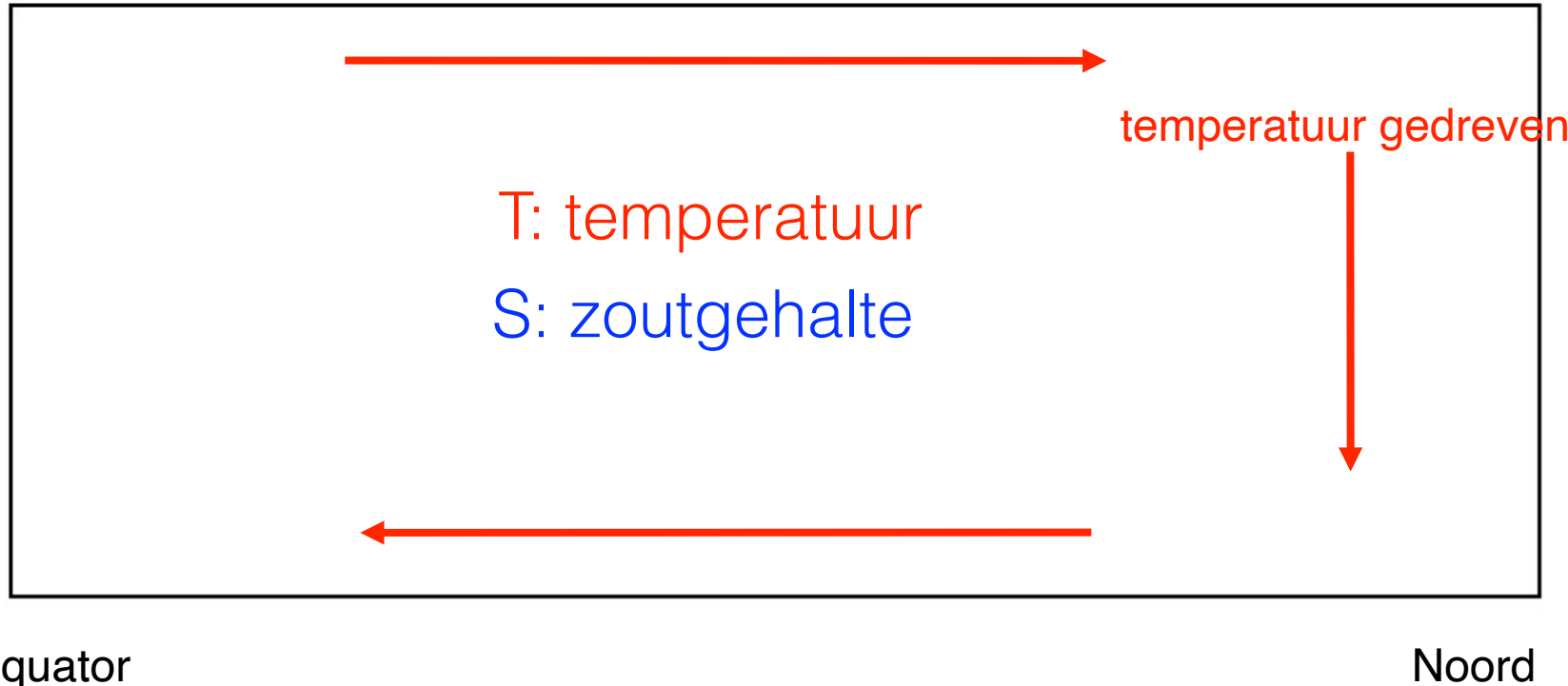
#1

of 504 outputs

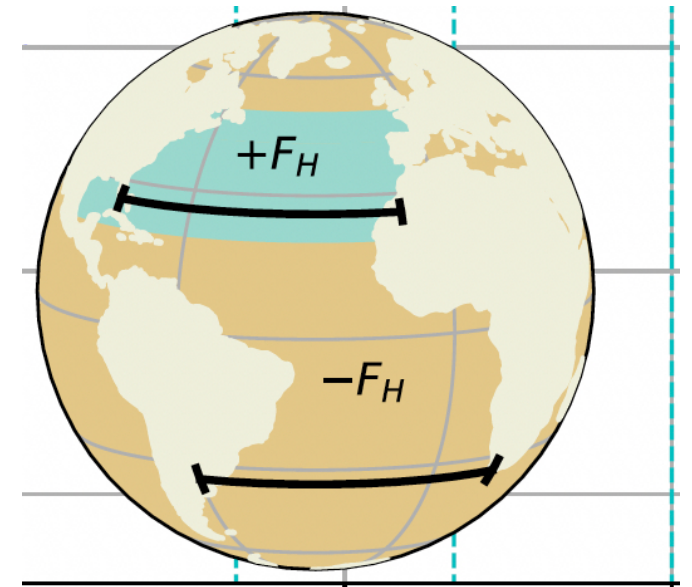
Altmetric has tracked 28,065,375 research outputs across all sources so far. Compared to these this one has done particularly well and is in the 99th percentile: it's in the top 5% of all research outputs ever tracked by Altmetric.

Experiment klimaatmodel

Extra
zoetwater toevoer

Extra
zoetwater toevoer

Compensatie voor totaal
zoutgehalte

Stilvallen van de AMOC in een modern klimaatmodel (pre-industriële condities)

Resolutie:

1° oceaan/ijs

2° atmosfeer/land

Forcing:

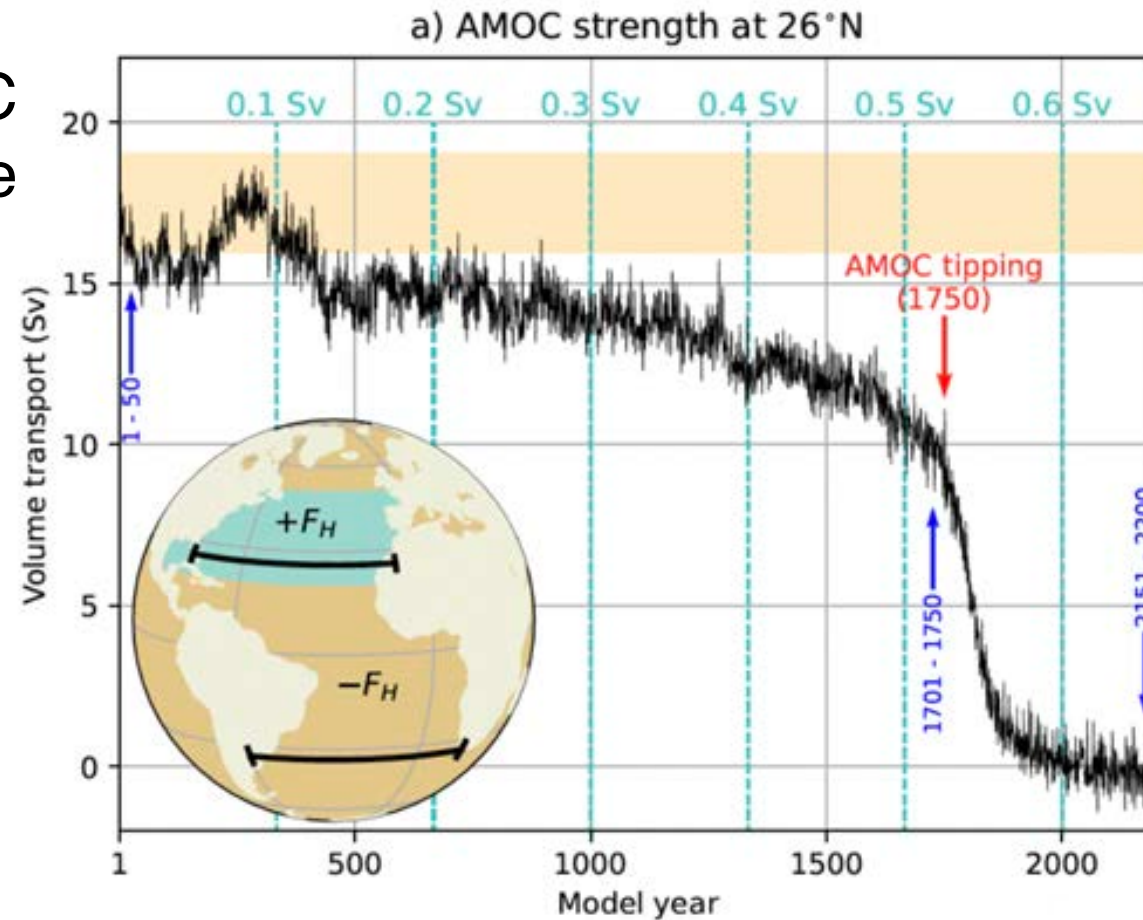
Zon + CO₂

pre-industriëel

Toevoer zoetwater:

0.0003 Sv/jaar

AMOC
sterkte

← Sterkte extra
zoetwater toevoer

Geen kalenderjaren!

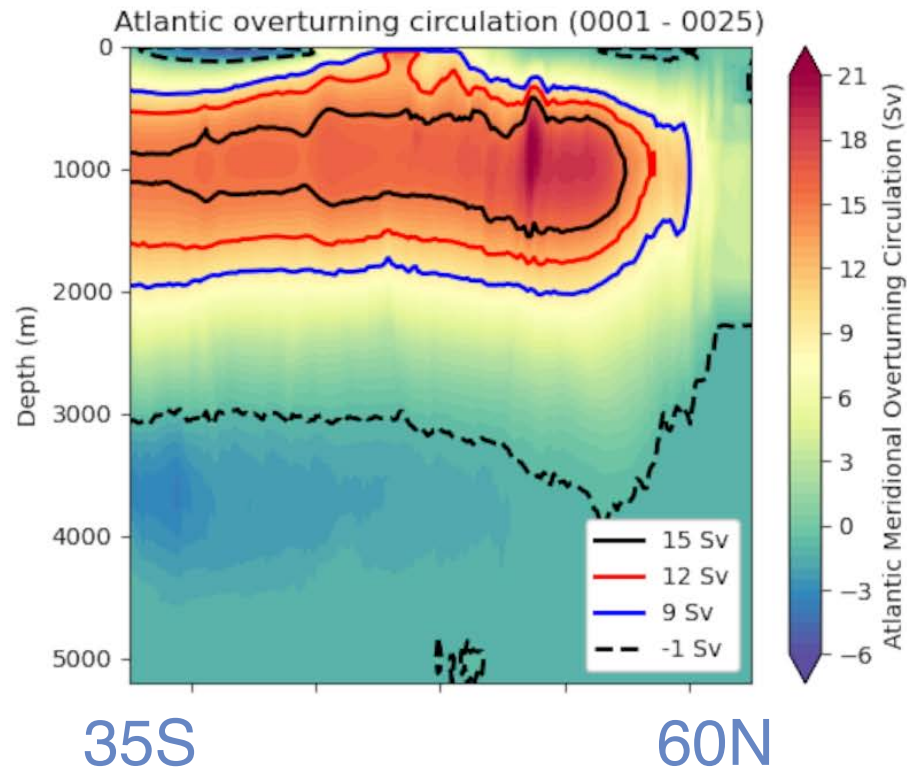
SCIENCE ADVANCES | RESEARCH ARTICLE

OCEANOGRAPHY

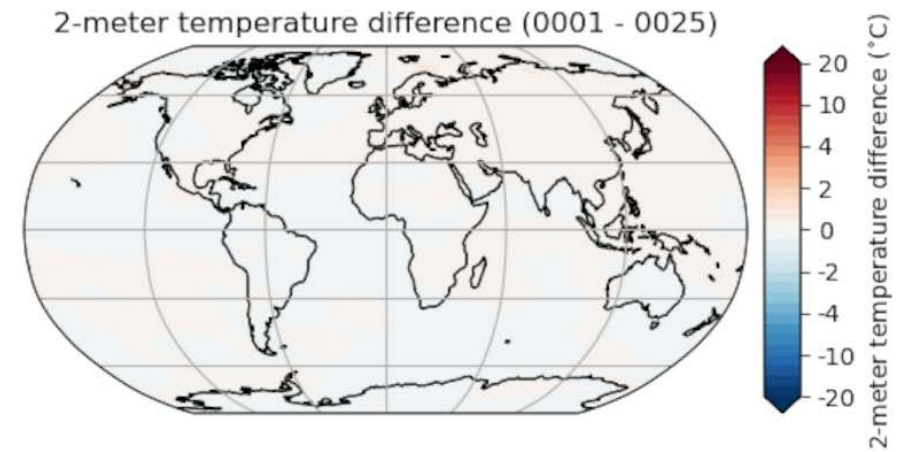
Physics-based early warning signal shows that AMOC is on tipping course

René M. van Westen^{*}, Michael Kliphuis, Henk A. Dijkstra

Gevolgen oppervlakte temperatuur (pre-industriële condities)

AMOC afzwakking
Ineenstorting model jaar ~1750

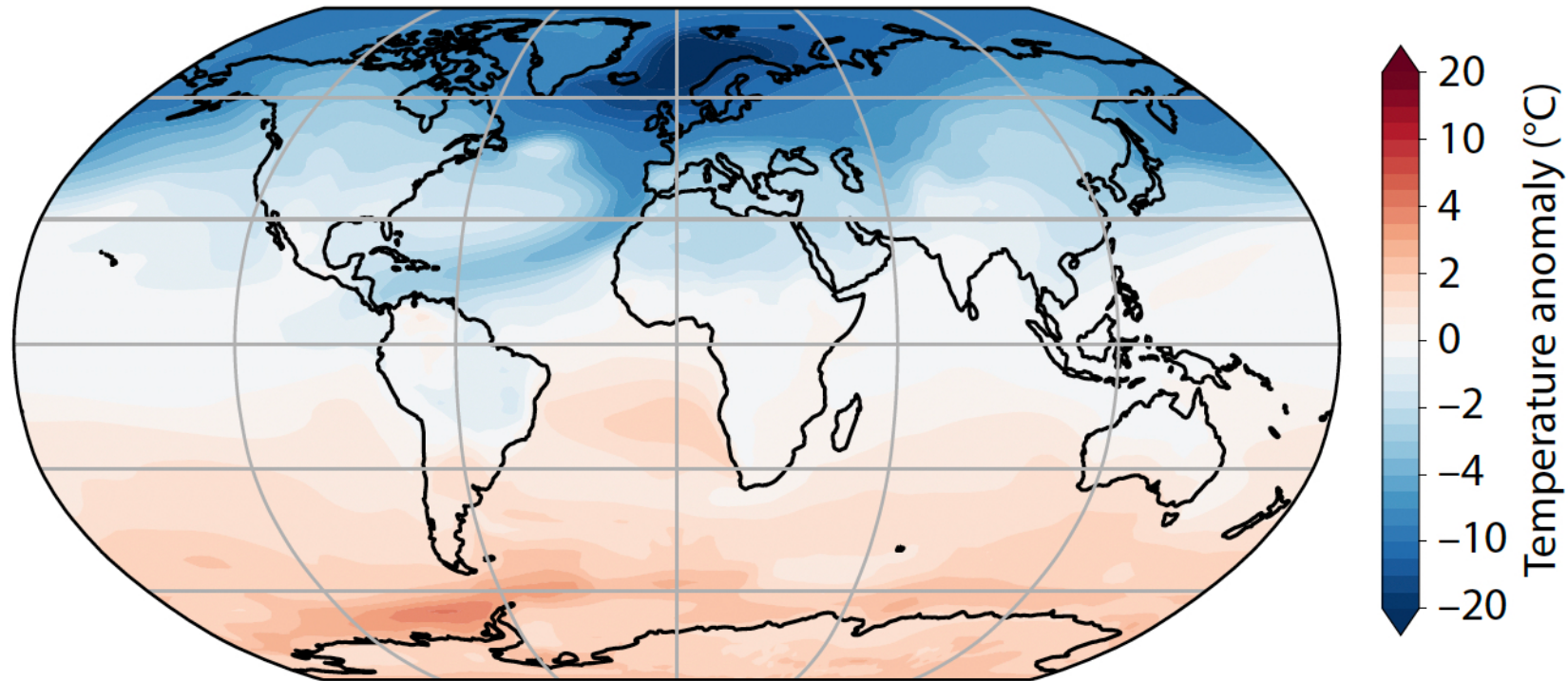

Oppervlakte temperatuur atmosfeer:
Verschil met begin condities

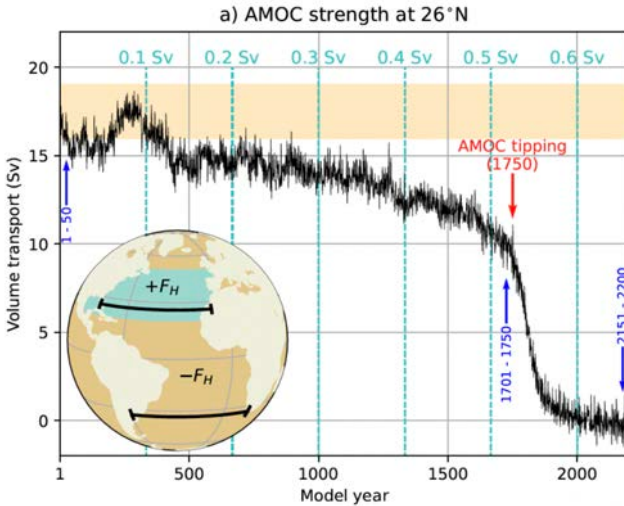
Utrecht
University

Pre-industriële atmosferische oppervlakte temperatuur verandering door AMOC ineenstorting

Jaargemiddelde

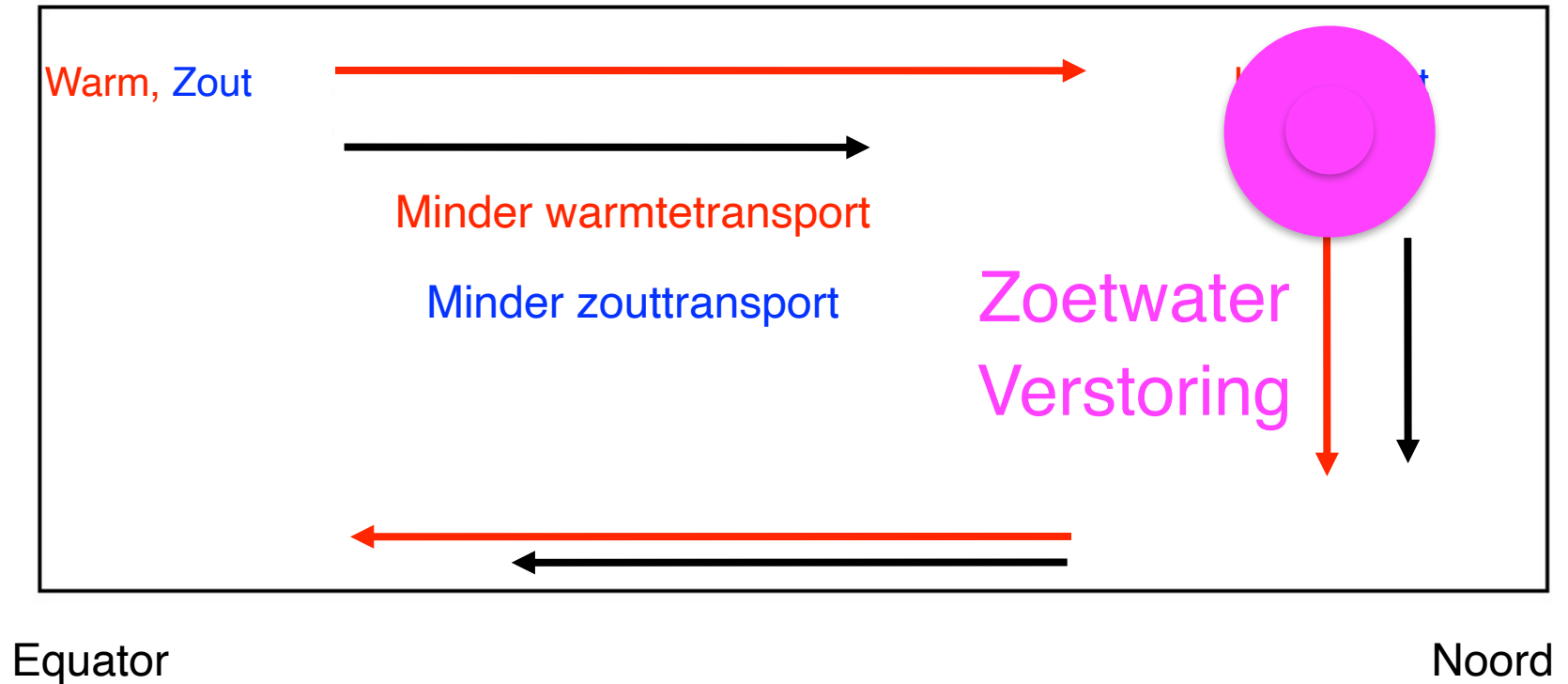
Waarom is er een abrupte ineenstorting?

Zout-transport
(positieve) terugkoppeling

Geen damping zout anomalie

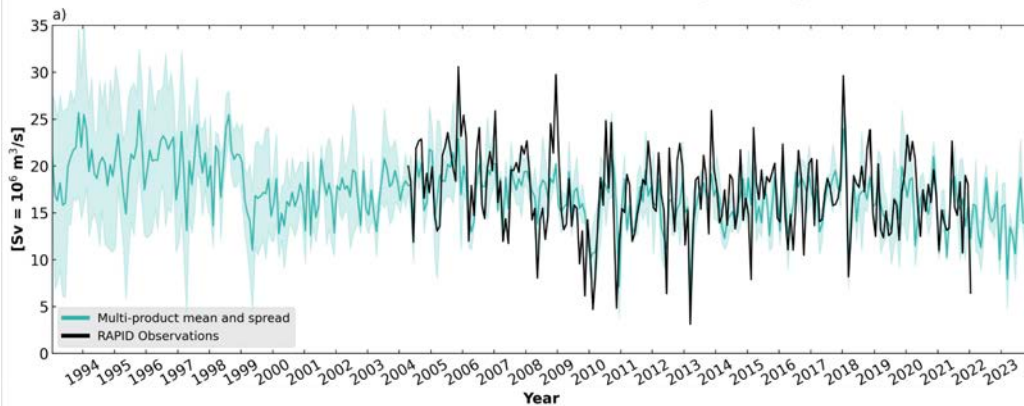
Sterke damping warmte anomalie

Redenen voor zorgen over de toekomst van de AMOC

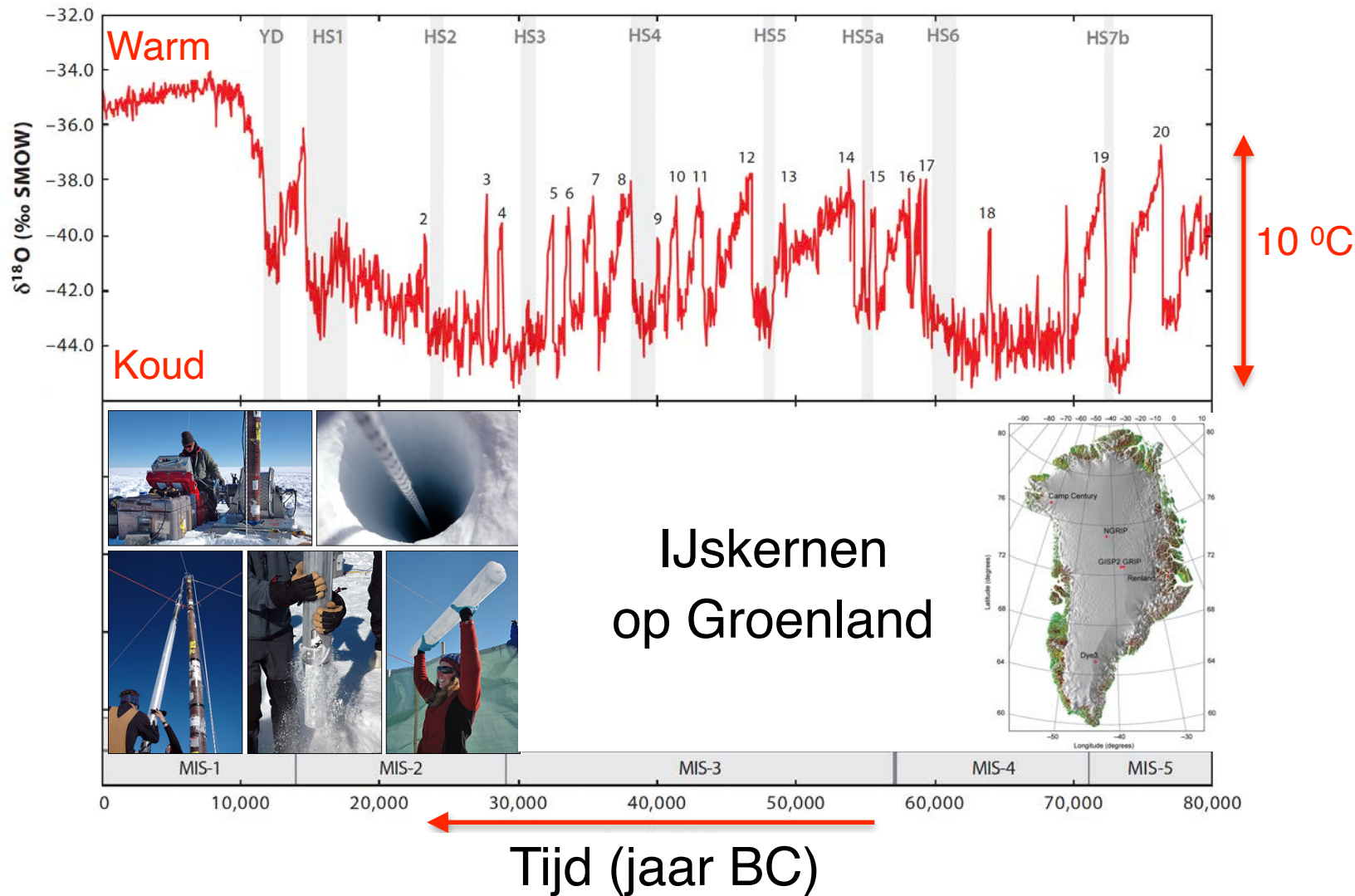
RAPID AMOC sterkte (26°N)

Atlantic Meridional Overturning Strength

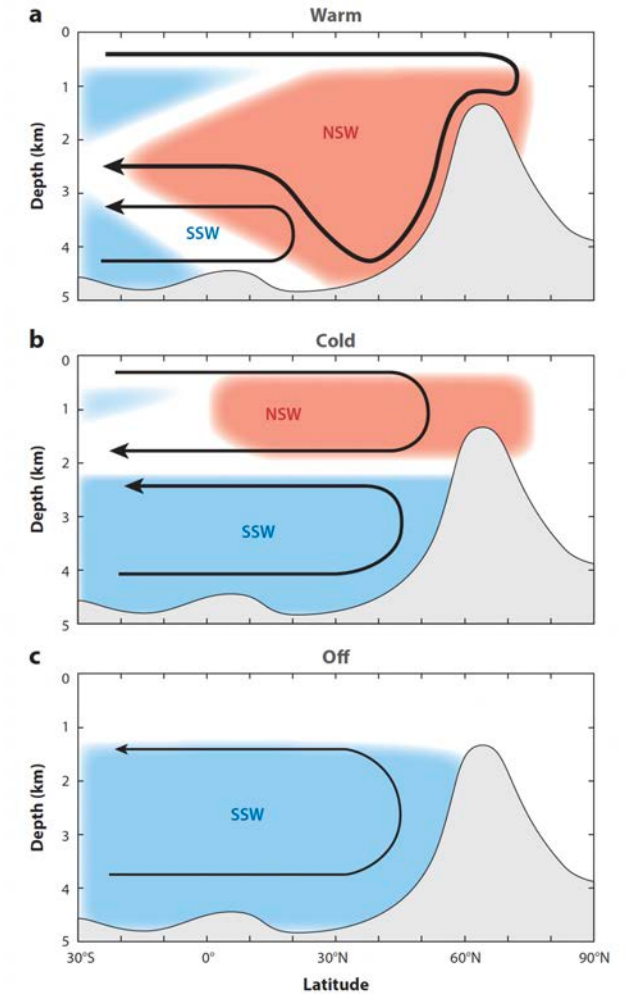

1. Ineenstorting van de AMOC hebben plaatsgevonden in het (recente) geologisch verleden
2. Er zijn waarschuwingssignalen in de Atlantische Oceaan voor een naderende ineenstorting van de AMOC
3. Huidige observaties laten zien dat de zouttransport terugkoppeling de AMOC destabiliseert

1. Klimaatvariabiliteit over de laatste 80 duizend jaar

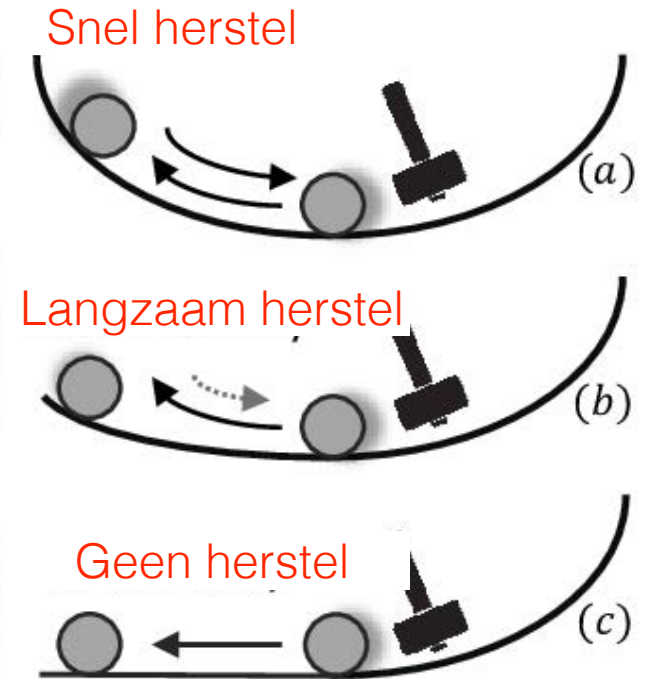
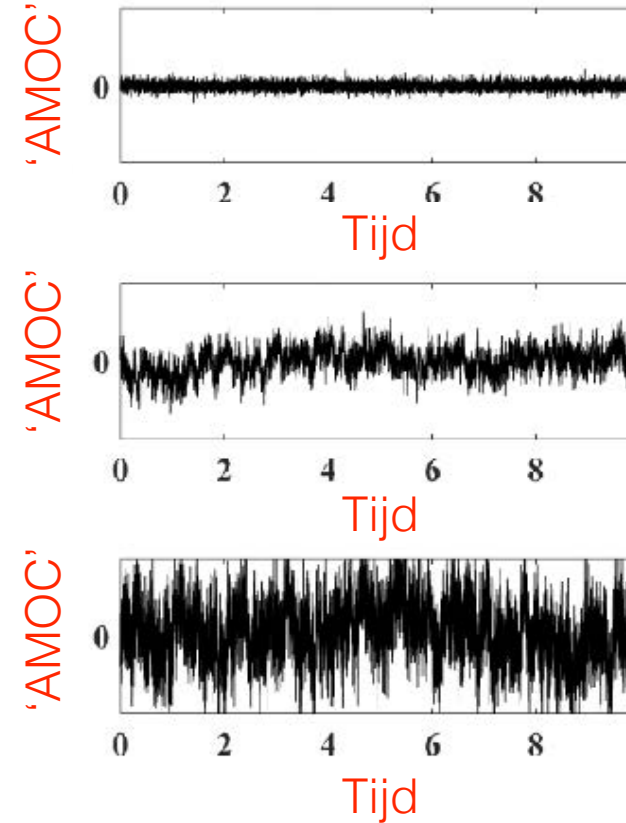
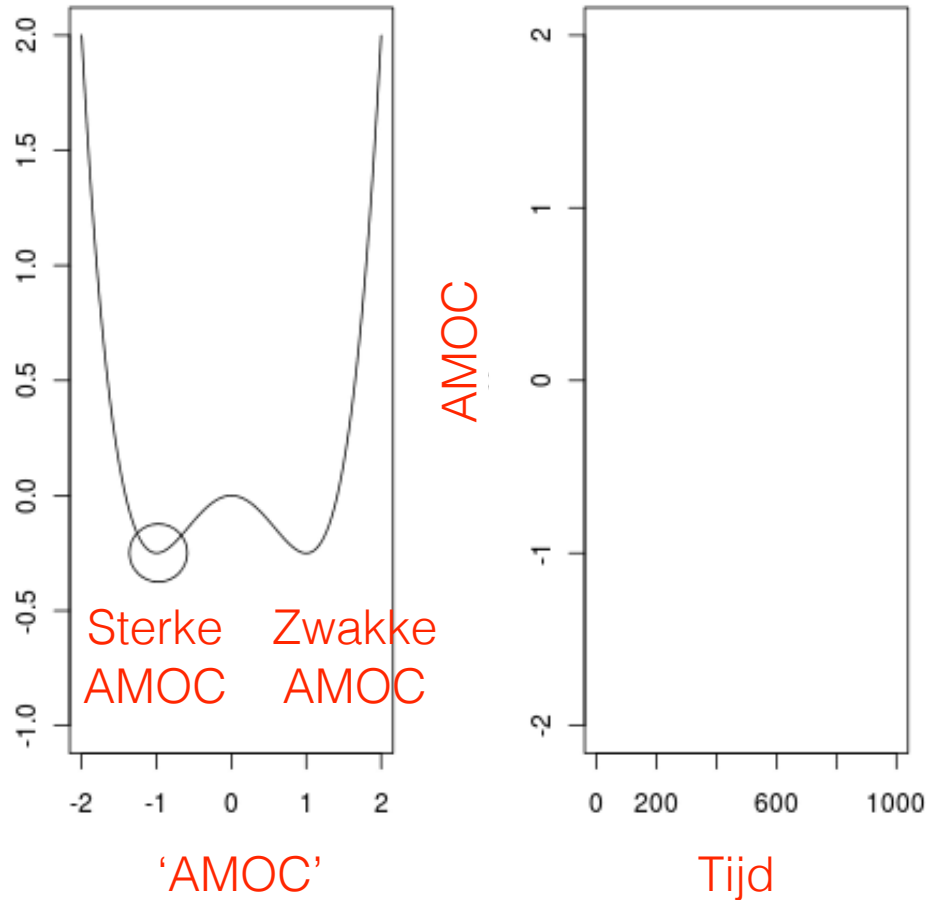

AMOC patronen

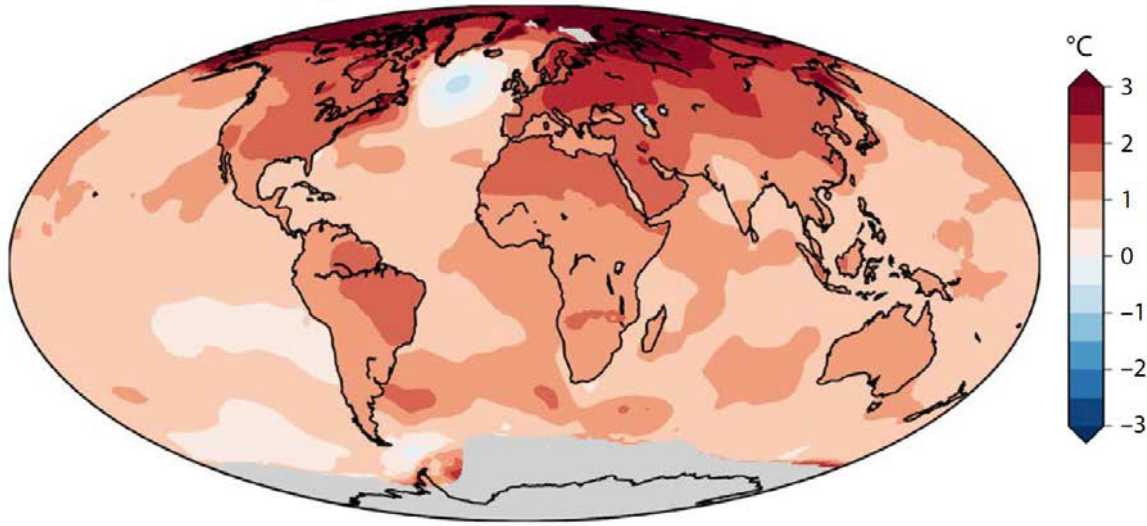
2. Waarschuwingssignalen van kritische condities

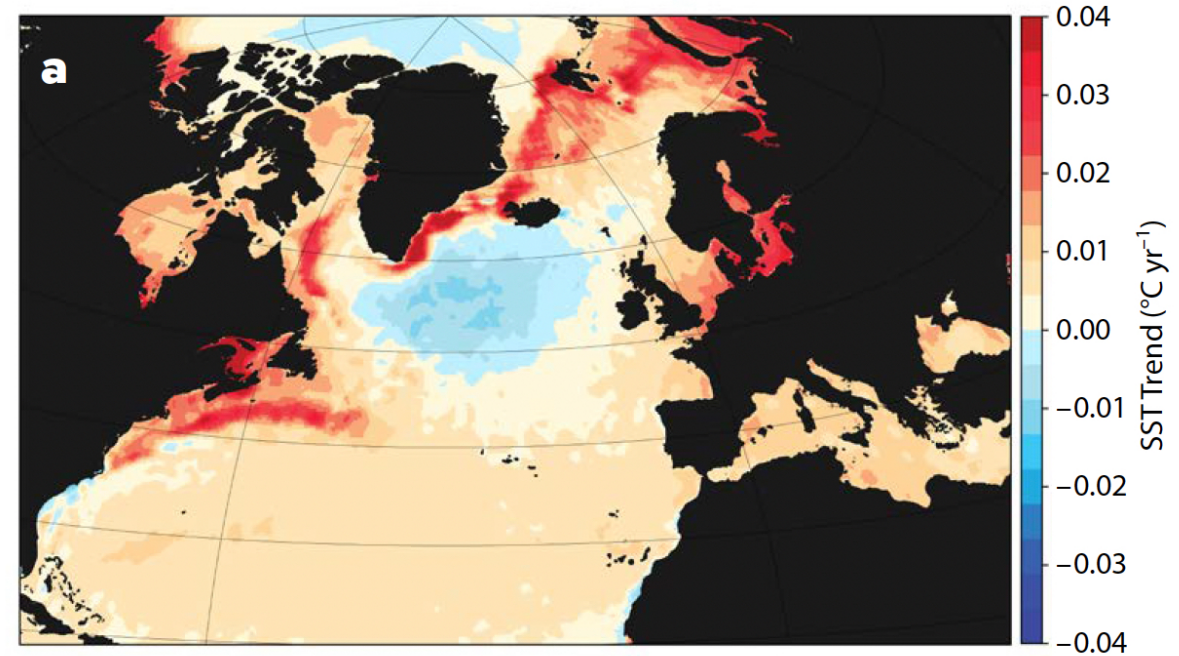
Toename in variabiliteit
en afname van 'weerbaarheid'

'The Warming Hole'

Warming Between 1850–1900 and 2011–2021

Opwarming oppervlakte
temperatuur atmosfeer

1940–2020 trend
oppervlakte temperatuur oceaan

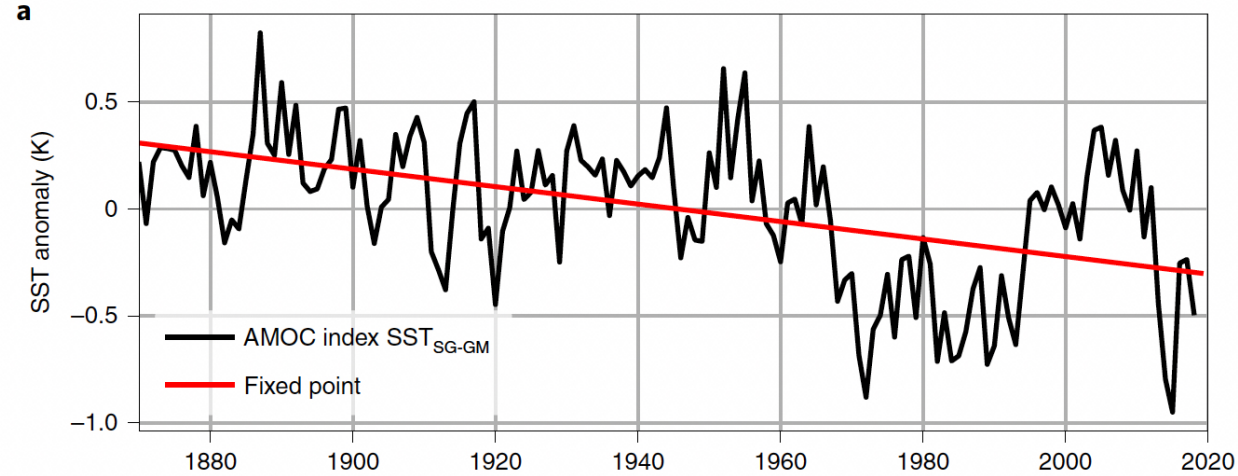
Connectie: AMOC sterkte en 'warming hole' temperatuur
via warmte transport

Utrecht
University

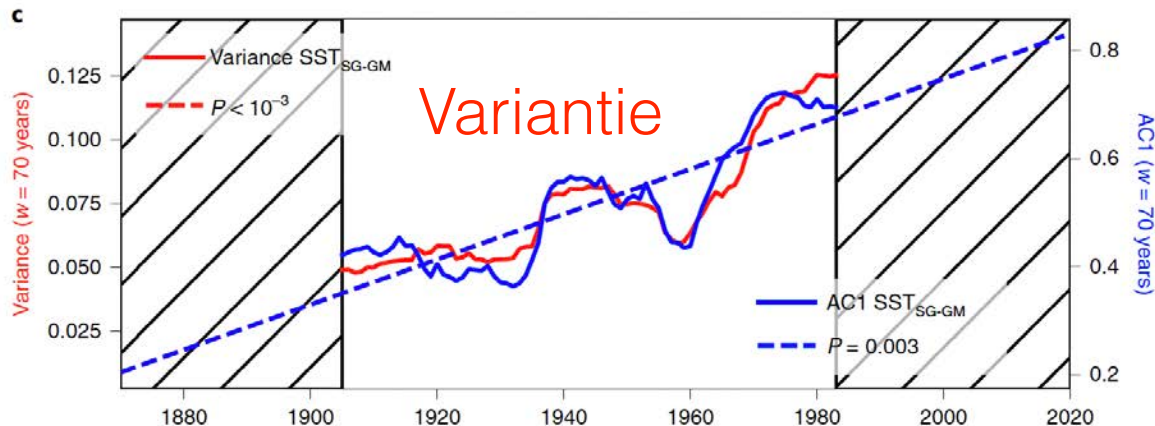
Signalen van naderende ineenstorting

AMOC
reconstructie
uit 'warming hole'
temperatuur

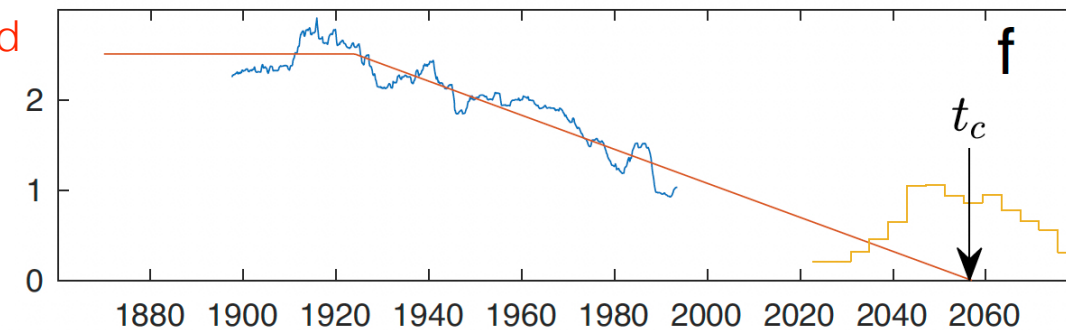

Afname weerbaarheid

Tijd tot initiatie

Herstel
snelheid

ARTICLES
<https://doi.org/10.1038/s41558-021-01097-4>
nature
climate change

Observation-based early-warning signals for a collapse of the Atlantic Meridional Overturning Circulation

Niklas Boers^{1,2,3}

nature communications

Article

<https://doi.org/10.1038/s41467-023-39810-w>

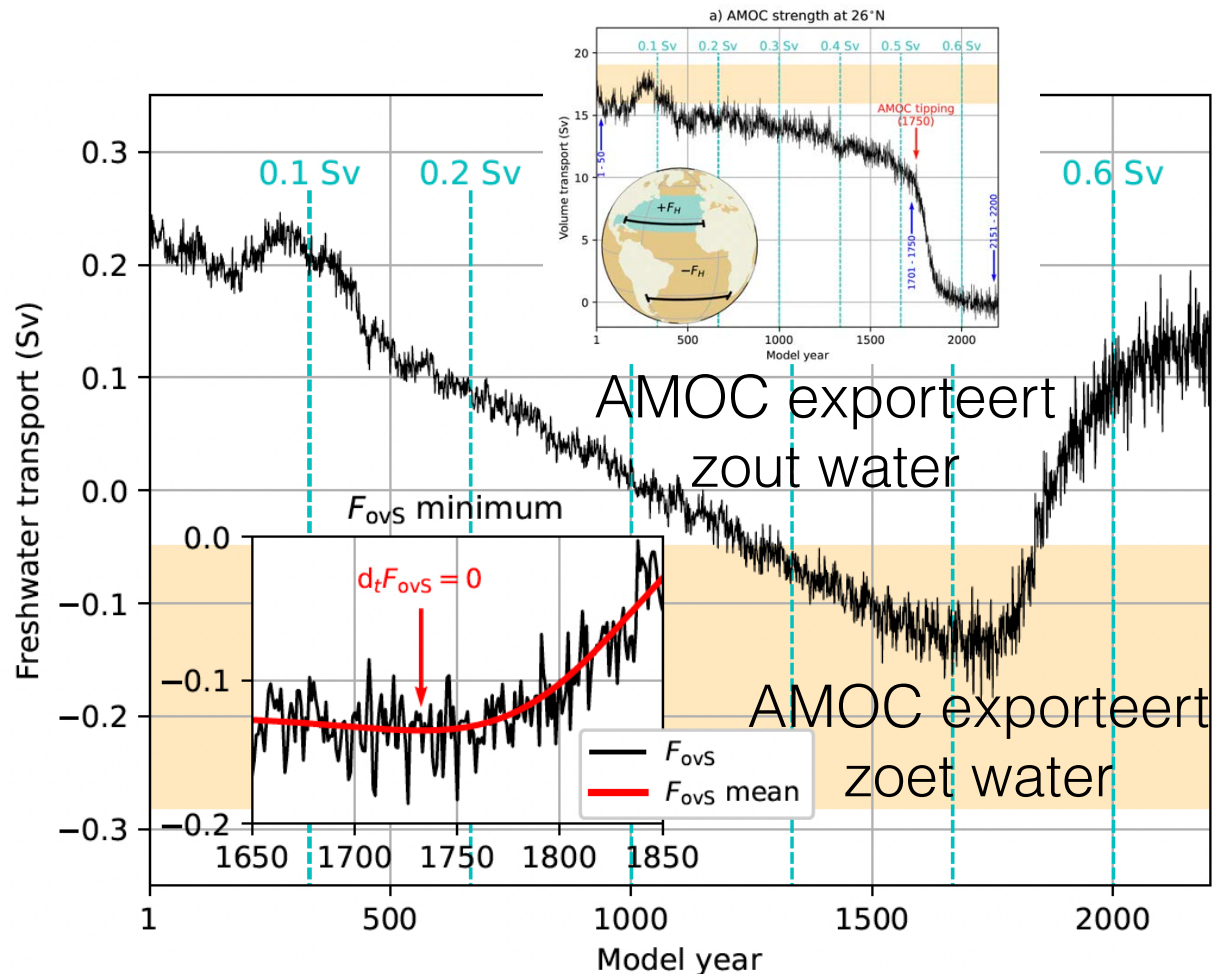
Warning of a forthcoming collapse of the Atlantic meridional overturning circulation

Received: 3 March 2023

Peter Ditlevsen^{1,2} & Susanne Ditlevsen^{1,2}

Accepted: 29 June 2023

3. De zouttransport terugkoppeling

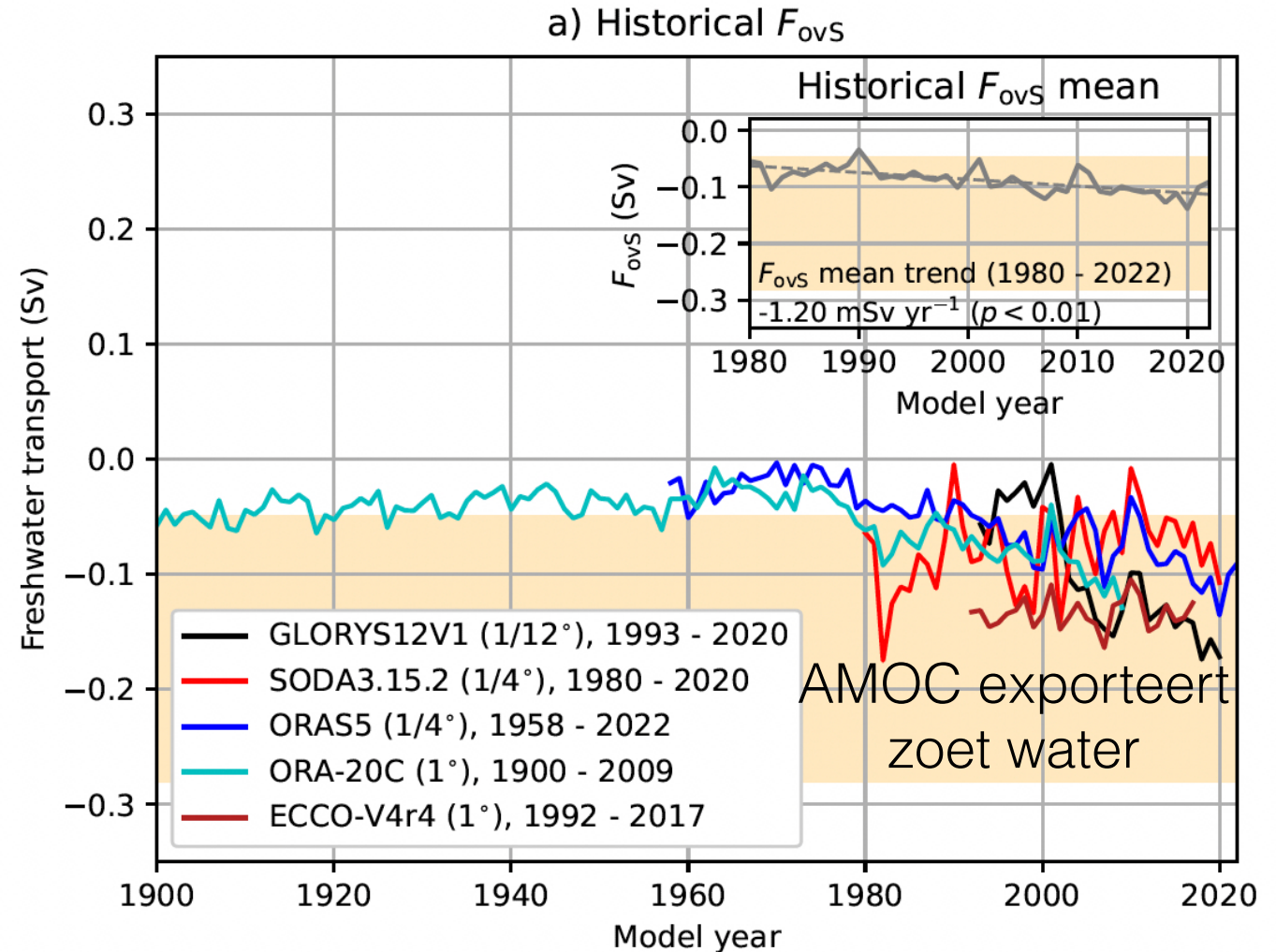
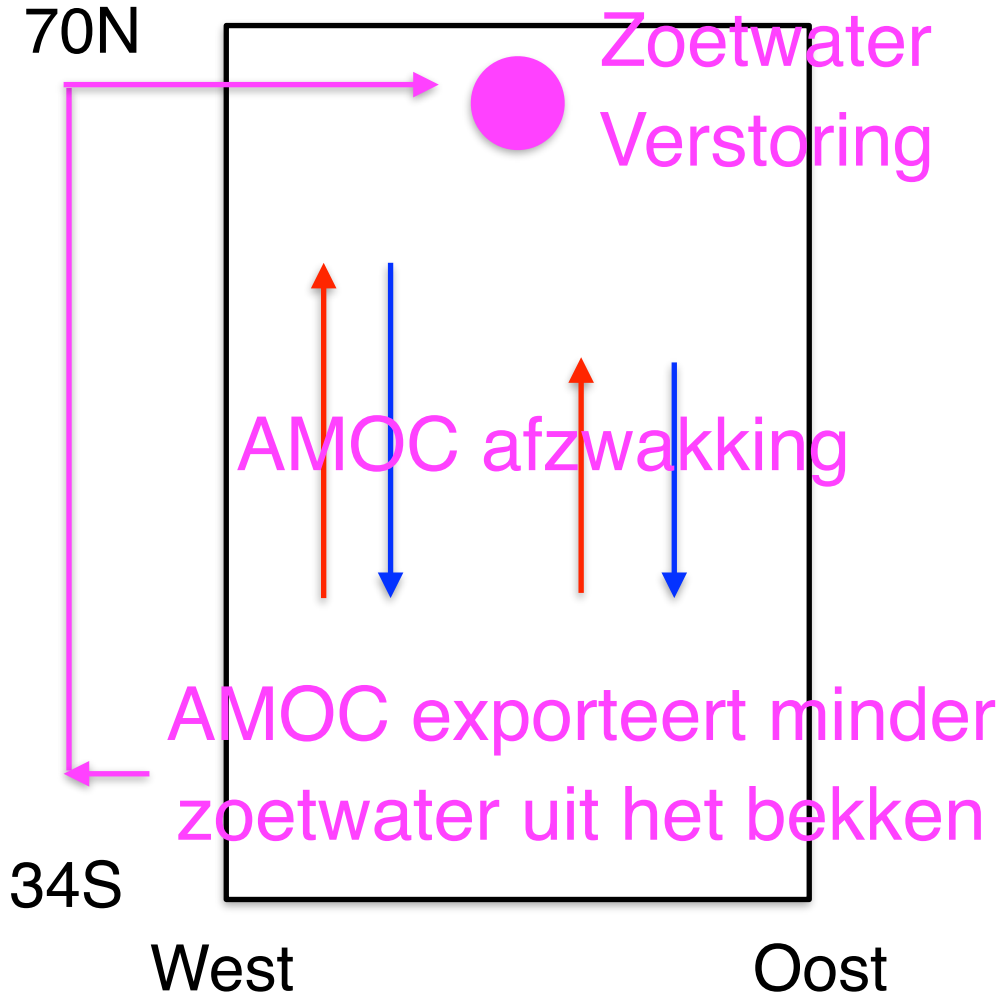
Geen kalenderjaren!

AMOC transport van zoetwater over de zuidelijke grens (34°S) is een maat voor sterkte en het teken van de zouttransport terugkoppeling

Als de AMOC zoetwater exporteert is de terugkoppeling positief

Observaties zoetwater transport 34°S

AMOC exporteert zoet water

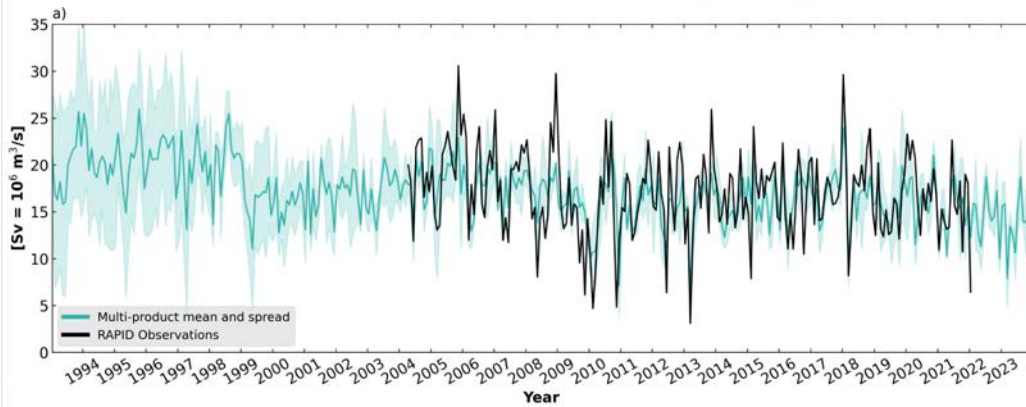

AMOC on route to tipping!

Onzekerheden

RAPID AMOC sterkte (26°N)

Atlantic Meridional Overturning Strength

1. Ineenstortingen van de AMOC in het geologisch verleden waren onder glaciële condities
2. Andere processen naast de AMOC kunnen de 'warming hole' temperaturen beïnvloeden; data erg beperkt
3. Er zijn naast de zouttransport terugkoppeling ook stabiliserende terugkoppelingen die in de huidige klimaatmodellen niet allemaal goed zijn meegenomen

Centrale vragen in het onderzoek in mijn groep op het IMAU

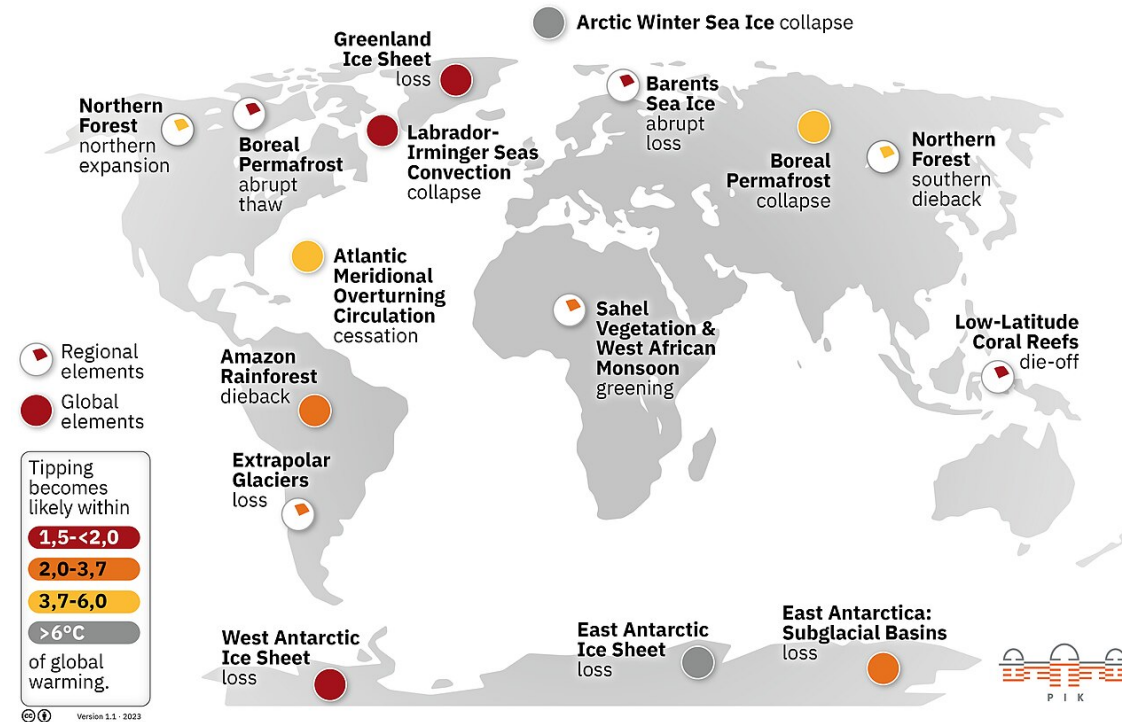

Wat is de kans op een begin van de AMOC ineenstorting voor het jaar 2100?

Hoe kunnen we een AMOC ineenstorting vertragen of voorkomen?

Samenvatting

Onder een toename van emissies van broeikasgassen kunnen kantelpunten worden overschreden die tot abrupte klimaatverandering kunnen leiden.

Belangrijk voor lange termijn planning (ook in Nederland)